

Fig. 1. Kirken set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the south.*

AGEDRUP KIRKE

BJERGE HERRED

Sognet er tidligst nævnt 1394 (»Aghedorp«), da sognepræsten Henneke Pranger afgav et tingsvidne.¹ Kirken takseredes ved landehjælpen 1524–26 til middelansættelsen 15 mark.² Da regnedes sognet til Åsum Herred ligesom Seden (s. 3447), der sammen med Agedrup 1568 hævdedes 'af arilds tid' at have været *anneks* til Odense Vor Frue, der i middelalderen var sæde for Odenseprovsten (s. 1013). Under Christian III stadfæstedes anneksforholdet, men i Jørgen Skinkels tid som lensmand på Odensegård (1552–57) blev Agedrup imidlertid taget fra Vor Frue pga. 'nogen forsømmelse' fra sognepræstens side og i stedet lagt til Kølstrup (s. 4193).³ 1571 lagdes den atter under Vor Frue,⁴ men gik formentlig kort derefter tilbage til Kølstrup.⁴ Herfra udskiltes sognet som selvstændigt 1894.⁵

Kongens andel af tienden var o. 1600 forlenet til forskellige Odenseborgere,⁶ men blev 1639 inddraget

og lagt under Skinnerup (Ulriksholm), der tilhørte Christian IV's søn Ulrik Christian Gyldenløve (1630–58).⁷ En senere ejer af herregården, Nicolaus von Brüggmann, erhvervede 1679 *patronatsretten* til kirken foruden til sin egen sognekirke Kølstrup (s. 4193) og Munkebo Kirke (s. 4125).⁸ Kirken var tilknyttet denne herregård, indtil den 1796 blev solgt til ejeren af Sel-lebjerg (Birkende S.).⁹ Overgang til *selveje* skete 1. jan. 1913.¹⁰

Under Karl Gustav-krigene 1657–60 havde kirken kun begrænsede indtægter.¹¹ Som andre af egnens kirker udsattes den tilsyneladende også for plyndring og ødelæggelse. Herom vidner antagelig manglen 1664 på en kirkedør (s. 4296) og et fältersæt (nr. 2, s. 4287).

Arkæologiske fund. Under udvidelse af kirkegården 1929 fandt man et senromansk *bronzespænde (fig. 2), 7×6,3 cm, udsmykket med fire arkader.¹²

Fig. 2. Romansk *spænde, fundet på kirkegården 1929 (s. 4267). Foto Ole Lund Jensen, Odense Bys Museer. – *Romanesque clasp, found in the churchyard in 1929.*

Kirken er opført på en lav ås i et fladt terræn, umiddelbart nordvest for landsbyen (jf. fig. 3), der også har lagt navn til nyere parcelhusbebyggelse omtrent 300 meter nord for kirken, ved landevejen mellem Odense og Kerteminde. Denne har karakter af forstad til Odense og er så godt som sammenvokset med Bullerup, der siden 2007 regnes for en bydel i Odense.¹³

Kirkegården blev ved biskop Jacob Madsens visitats 1590 fundet at være lille.¹⁴ Udvidelser kendes dog ikke før 1929, da arealer mod nord og øst blev inddraget (jf. fig. 4).¹⁵ Endnu en nordlig udvidelse fandt sted i 1960'erne.¹⁶

Hegn og indgange. Kirkegårdens ældre del hegnedes mod syd, øst og vest af et dobbeltsidet kampestensdige, mens det nyere afsnit i nord skærmes af ligusterhæk. Hovedindgangen i syd lukkes ved tre trælåger hængt på svejfede granitpiller, sidstnævnte vel fra o. 1900. En tilsvarende køreport i syd er fra 1997; i vest en nyere fodgængerlåde og køreport.

†*Hegn og indgange.* Kirkegårdsmuren af kamp¹⁴ blev 1631 anført at være som et 'stengærde med løse kampesten, der tit falder ud, hvorfor den burde istandsættes med kalk og sten som andre kirkegårde'.¹⁷ 1664 var den så brøstfældig, at den ikke kunne 'repareres med 10.000 sten', og

det bemærkedes endvidere, at den førhen havde været afdækket med tagsten.¹⁸ Det er uvist om brøstfældigheden skyldtes krigshandlinger ligesom i Drigstrup (s. 4077) og nabosognet Munkebo (s. 4128). O. 1702 blev 'kirkegårdsdiget' repareret med kampesten og jord.¹⁹ I 1900-tallets begyndelse erstattedes diget i øst af en mur af cementsat, kløvet kamp. Dennes påtænkte videreførelse i syd og vest¹⁰ blev opgivet, og østdiget blev efter udvidelsen omsat i overensstemmelse med det ældre hegn.

1862 var den eneste tindingang en tømret port på den nuværende hovedindgangs plads.¹⁰ To †*kirkeriste* manglede 1664,¹⁸ formentlig pga. tyveri, så indgangen 'lå for fæfod'.¹⁷

Kirkegårdsbygninger. Et kapel i det sydøstre hjørne er opført 1973 ved arkitekterne A. Eriksen og Erik Eriksen, Odense. Bygningen, der også rummer toilet og redskabsrum, er opført i (hvidtede) tegl, med små korsformede lysåbninger på den østre langside og teglhængt valmtag, der også dækker det åbne indgangsparti. En graverbygning, ligeledes i hvidtede tegl, er opført 1986 i det vestre skel, ved samme arkitektfirma.

†*Kirkegårdsbygninger.* En †kirkelade fandtes 1590 i god stand.¹⁴ Den havde mur af kampe- og flintesten og var 1631 brøstfældig på taget.¹⁷ På det nuværende kapels plads stod et †kapel (jf. fig. 4) fra begyndelsen af 1900-tallet, med kamtakkede gavle.²⁰ Et muret †nødtørftshus fra 1906 ved østdiget erstattedes 1929 af et nyt i det nordvestre hjørne (jf. fig. 4); nedrevet 1973.¹⁵ †Kulhus, o. 1924 (jf. s. 4276). †Redskabshus, omtalt 1960.¹⁰

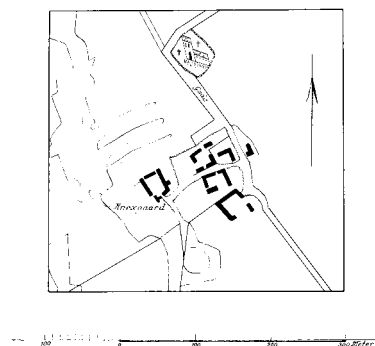

Fig. 3. Matrikelkort 1:10.000. Målt af Knud Nielsen 1793. – *Cadastral map.*

Fig. 4. Luftfoto af Agedrup Kirke set fra syd. Foto Sylvest Jensen 1936–38. I KglBibl. – Aerial photo of Agedrup Church seen from the south.

Beplantning. Hovedindgangen flankeres af lindetræer, på kirkegården står desuden ahorn, birk, ask og platan. †*Beplantning.* 1590 bemærkede Jacob Madsen, at der stod én eg og mange hyldetræer.²¹

Gravskik. Kirkegården fandtes 1862 inddelt i afsnit med rækkebegravelser for gårdmænd, husmænd og fattiglemmer, tilsyneladende uden hensyntagen til ejerlav. Afsnittene var adskilt ved gange og græsrabatter.¹⁰

BYGNING

Den relativt lille gotiske bygning er formentlig opført i 1400-tallet. Den er opført af tegl og består af kor, der sandsynligvis er overtaget fra en ældre bygning, og skib, hvortil der i senmiddelalderen er tilføjet et våbenhus på sydsiden samt et tårn i vest, begge ligeledes af tegl. Kor og skib er efterfølgende overhvalvet. Kirkens orientering har en misvisning mod sydøst.

†*Kirke(?)*. Kirkens nuværende lave og meget smalle kor synes ældre end skibet og kan have knyttet sig til et tidligere skib. Kirken har endvidere en romansk døbefont (jf. s. 4288).

Koret, der har gotisk karakter, har meget ringe bredde i forhold til længden. Murene har ingen sokkel, men hviler på et fundament af kamp, der stedvis er synlig såvel ude som inde. De er opført i munkeskifte og af ensartede røde teglsten, der klart adskiller sig fra teglmaterialet i de andre bygningsdele. Korets langmure afsluttes foroven af en dobbelt falsgesims.

Koret har et (†)*vindue* i øst, der er tilmuret udvendig og kun vanskeligt anes i det pudsede murværk. Det var imidlertid afdækket ved en affrensning af murværket (jf. s. 4276). Indvendig ses den tilmurede fladbuede, smigede åbning (fig. 7).²² Et vindue på sydsiden og muligvis også på

Fig. 5. Kirken set fra nordøst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the north east.*

nordsiden må være opslugt af senere vinduer (jf. s. 4277).

Korets *indre* har fra opførelsen haft fladt loft. Dets oprindelige højde kan aflæses såvel på en bindbjælke, der ses i den østre skjoldbue i koret

(jf. fig. 7) som af spor under langmurens skjoldbuer. I korets nord- og sydvægge er rektangulære gemmenicher; de er begge tre sten høje (31 cm) og $1\frac{1}{2}$ sten dybe; den i nord har bund ca. 52 cm over nuværende gulv og er 43 cm bred, mens den

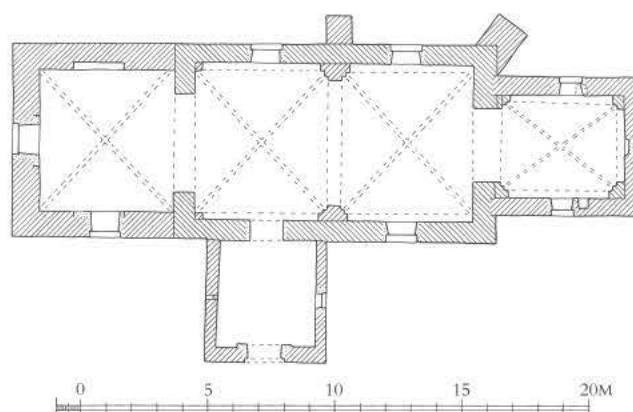

Fig. 6. Plan. 1:300. Målt af Ebbe Lehn Petersen 1978, suppleret af Kirstin Eliassen og tegnet af Freerk Oldenburger 2017. – *Ground plan.*

i syd har bund ca. 44 cm over nuværende guly, er 38 cm bred og er behugget i den øvre forkant.

I korets glatte, nu kamtakkeede gavltrekant er en spidsbuet blænding, der frem til murafrensningen 1984 havde spærstikformet overdækning. 1884 stod koret uden kamtakker (jf. fig. 13); kamtakkerne er fornyet inden 1938 (jf. fig. 4).

Skib. Det nuværende, senmiddelalderlige skib må være opført i 1400-tallet. Kirkens grundplan er den for romanske kirker sædvanlige med skib og et smallere kor.²³ Der er en række paralleller til senmiddelalderlige kirker med denne grundplan.²⁴

Materiale og teknik. Såvel det ældre kor som skibet er uden sokkel, men hviler på et fundament af kamp, der stedvis er synlig såvel ude som inde. Skibet er, i modsætning til koret (jf. ovf.), opført af meget blandede teglsten i munkeskifte. Der indgår meget sporadisk en smule kamp i sydfacaden (jf. fig. 1).²⁵

Døre og vinduer. Skibets syddør er stadig i brug, om end udvidet (jf. s. 4295). Den har et højt spidsbuet spejl med halvstensstik over en fladbuet lysning, der ligeledes har halvstensstik; den nu borthugne anslagsfals var en sten bred. Skibets norddør er tilmuret såvel ude som inde, men dens placering ses og er nu erstattet af et højt fladbuet vindue (jf. s. 4277). Den var formentlig tilmuret før 1590, da biskop Jacob Madsen kun omtalte en dør.²⁶

Skibet har oprindelig haft et †vindue på sydsiden og et på nordsiden noget øst for midten. Vinduerne har haft fladbuede halvstensstik og formentlig en udvendig fals. Begge vinduer er senere ændret (jf. s. 4277 og fig. 1 og 5).

Indre. Skibet havde fladt loft. Dets oprindelige murhøjde ses såvel over korbuen som over tårnbuen og under langmurenes skjoldbuer. Den bevarede, spidsbuede korbue har overgribende stik. I triumfmurens vestside er der både i nord og syd spor efter †sidealterborde (jf. s. 4281).

Taggavl. Skibets østgavl er glat med et vandret, halvstens tilbagespring på vestsiden i omtrent halv højde. Der er en sekundær gennembrydning af triumfgavlen som adgang til korets tagværk. Skibets vestgavl er bevaret med tre spidsbuede højblændinger, hvoraf den midterste er højest og

Fig. 7. Korets østvæg set mod nordøst med (†)vindue (s. 4269), skjoldbue (s. 4273) og bindbjælke (s. 4278). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – East wall of chancel looking north east with (†)window, wall rib and tie beam.

bredest. I den midterste er en glug, der oprindelig var en sten bred, men ved behugning er udvidet mod syd til ca. halvanden stens bredde. Den har halvstensfals på indersiden, var ca. syv skifter høj og var formentlig oprindelig vandret overdækket. Den er senere udvidet såvel i bunden som i toppen. Gavlen østside har et lavtplaceret vandret halvstens tilbagespring.

Middelalderlige tilføjelser og ændringer. I løbet af senmiddelalderen opførtes et våbenhus i syd og et tårn med samtidige hvælv i vest. Koret blev overhvælvet, og skibet blev forhøjet i forbindelse med indbygning af dets hvælv. Våbenhuset forhøjedes omtrent samtidigt hermed.

Det meget lave våbenhus tilføjedes o. 1415 (jf. s. 4275 og dendrokronologisk undersøgelse, s. 4278) ud for skibets oprindelige syddør. Det er opført af munkesten i et uregelmæssigt forbandt.²⁷ I vestre

Fig. 8. Kirken set fra vest (s. 4273). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the west.*

Fig. 9. Tårnets østgavl (s. 4275). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The east gable of the tower.*

langmur er en, nu tilmuret, fem sten høj og en halv sten bred glug.²⁸ Der har formentlig i østre langmur været en tilsvarende, der nu er erstattet af et lille vindue (jf. s. 4277). Langmurene afsluttedes foroven med en savtakfrise, mens et tilsvarende i syd markerede gavlfoden (jf. fig. 1, 8 og 10). Den oprindelige dør i sydgavlen er senere udvidet (jf. s. 4277). Våbenhuset er senere forhøjet (jf. s. 4275).

Overhvelvning af kor. Koret synes overhvelvet som et arbejde for sig. Det har krydshvælv med retkantede kvartstensribber, og kappernes vederlag markeres af et fremspring i forhold til skjoldbuerne (jf. fig. 7 og 41). Hvælvene hviler på dobbeltfalsede hjørnepiller. Der er skjoldbuer til alle fire sider, hvoraf den vestre er opført under hensyntagen til den bevarede korbue.

Tårn. Den rektangulære bygning, der sandsynligvis er opført 1453 (jf. dendrokronologisk un-

dersøgelse, s. 4279), har skibets bredde, rejser sig i tre stokværk og har gavle i øst og vest. Tårnet, der er opført af munkesten i et noget uregelmæssigt forbandt,²⁷ rejser sig uden sokkel over et fundament af rå kamp. Østmuren er opført oven på skibets vestgavl, hvor der er indlagt et udkraget rulskefte over tilbagespringet (jf. s. 4271).

De fladbuede vinduer i tårnets syd- og vestsider præges af ændringer i forbindelse med indsættelse af rammer (jf. s. 4278).

Tårnrummet var fra opførelsen planlagt overhvelvet og blev forbundet med skibet af en bred, rundbuet tårnbue i en gennembrydning af skibets vestmur. I tårnrummets nord-, vest og sydmur var indbygget lave sparnicher, af hvilke den nordre endnu er åben. De er 110 cm høje over sålen, som ligger to skifter over nuværende gulv. Hvælvet er et krydshvælv med retkantede halvstensribber og vederlagsmarkering som i koret (jf. ovf.).

Fig. 10. Våbenhuset set fra syd (s. 4271). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The porch seen from the south.*

Adgangen til tårnets mellemstokværk er ad en fladbuet dør østligt i stokværkets sydmur. Den slanke åbning, der har adgang fra en fritappe af træ, vinkelret på bygningen,²⁹ har tre trin i tærskelen og trinvis stigende loft mod indersiden. Den har på indersiden halvstensfals i vanger og halvstensstik. Det meget lave mellemstokværk havde tillige på vest- og nordsiden (†)fladbuede åbninger med enkeltfals såvel indvendig som udvendig, og som er tilmuret ved lysningens ydre med små gule teglsten (jf. fig. 5, 8 og 13).³⁰

Klokkestokværket har mod alle verdenshjørner to fladbuede, falsede glamhuller³¹ (fig. 1, 5 og 8–9) og afsluttes foroven af en dobbelt falsgesims. I østmuren er to rækker stilladsbomhuller. I tagfodshøjde ses i øst og vest en række større bomhuller til hængestilladser.

Tårnets kamtakke, blændingsprydede østgavl (fig. 5 og 9) har forneden en blændingsfrise af aftrappede romber. Herover en frise af kvadratiske blændinger, adskilt af lodretstillede løbere. I sydsiden er her, ligesom ud for den sydligste rombe, stumper af dobbelte savskifter. Gavltrekanten afsluttes med en ligearmet korsblending i midten og på begge dets sider en lille, kvadratisk blending, endnu et dobbelt savskifte, hvorover en lille kvadratisk blending. I gavlen ses to rækker bomhuller; den nederste i hver anden rombes øvre spids og den øverste omtrent i gavlens halve højde.

Den ligeledes kamtakke vestgavl hæver sig over to savskifter, som markerer gavlfoden. Herover er udsmykningen stort set lig østgavlens på nær det, at den øverste blending i gavlspidsen her er en lille cirkelblending. I den tredjenordligste rombeblending er gennembrudt en lille glug.

Overhvelvning af skibet. Skibets mure blev i forbindelse med indbygning af hvælvene forhøjet med det, der svarer til bloktandsgesimsen på begge langsider (jf. fig. 1, 5 og 13). Dette arbejde må være planlagt samtidig med tårnets opførelse, idet skibets vestlige hvælv løber af i muren over tårnbuen. Hvælvene er krydshvælv med retkantede halvstensribber og hviler på dobbeltfalsede hjørnepiller. Der er en vederlagsmarkering, idet kapperne springer lidt frem for skjoldbuerne (jf. s. 4273). Skjoldbuerne ved skibets langmure er

spidsbuede og helstensdybe. Skibets to fag adskilles af en spidsbuet, helstensbred gjordbue.

Der er imidlertid næppe stort tidsspand mellem korets, tårnets og skibets overhvelvning (jf. s. 4273).

Omtrent samtidigt hermed forhøjedes våbenhuset betragteligt. Forhøjelsen var planlagt, da skibet blev forhøjet med bloktandsgesimsen, idet denne er udeladt bag våbenhuset.³² Våbenhusets tagværk er dateret til o. 1415 (jf. s. 4278 og dendrokronologisk undersøgelse, s. 4278), hvilket må betyde, at det oprindelige tagværk må være flyttet op i forbindelse med forhøjelsen. Den nye, kamtakke sydgavl fik en udsmykning meget lig tårngavlens. Den har en tvedelt toptinde.³³ Gavlen har nederst en blanding af aftrappede romber og herover en frise af kvadratiske blændinger,

Fig. 11. Støttestille på skibets nordside (s. 4276). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Buttress on the north side of the nave.*

adskilt af lodretstillede løbere. Øverst en fladbuet glug i et spidsbuet spejl.

Våbenhusets indre bibeholdt det lavtsiddende bræddeloft, hvorved der blev et styrtrum herover.

En støttestille af munkesten på skibets nordside er sandsynligvis middelalderlig. Pillen har på østsiden i omtrent halv højde to savtaksfriser, på nordsiden en udsmykning med savtakker, hvorover en kort savtaksfrise og på vestsiden en cirkulær blænding med en diameter på 80 cm og med halvstensstik. I blændingens bund (†) kalkmaleri (jf. s. 4279). Pillen har foroven en enkelt falsgesims og er skråt afdækket med munke- og nonnetagsten.

En kraftig, skråtstillet støttestille på skibets nordøsthjørne er muret af munkesten. Den afsluttes foroven med en dobbelt falsgesims og den skrå afdækning har munke- og nonnetagsten. Den kan ligeledes være middelalderlig.

Eftermiddelalderlige tilføjelser og ændringer. Den udvendige trappe til tårnets øvre stokværk blev fornyet 1872.¹⁰ I forbindelse med kirkens overgang til selveje 1912 blev der foretaget en hel del reparationer; loft og bjælker i tårnet blev fornyet, tagværker og tagbeklædning blev udbedret mm., så kirken ved et ekstraordinært syn året efter fandtes i god stand.¹⁰ 1969 isoleredes tårnhvælvet med rockwool.¹⁰ Efterfølgende er korets

og skibets hvælv også isoleret med rockwool. En udvendig kalkning af kirken, påbegyndt 1983, udviklede sig til et større arbejde, idet man inden kalkningen trykspulede facaden for al gammel kalk og dermed desværre beskadigede stenenes overflade med det resultat, at den nye kalk ikke kunne fæstnes (jf. s. 4279).³⁰

En brandstige hang på nordsiden af tårnet 1884 (jf. fig. 13); den blev udskiftet med en ny 1887.³⁴

Et kulrum (jf. s. 4279) var opført i hjørnet mellem skibets sydvesthjørne og våbenhusets vestmur; det optræder på Erik Schiødtes opmåling af kirken 1884 (jf. fig. 12). 1924 foresloges det enten udvidet eller flyttet.³⁵ Det blev efterfølgende flyttet (jf. s. 4268).

Gulve. Korets nuværende gulv, der er hævet et trin over skibets, har i alt fald siden 1915 været et bræddegulv, idet det da skulle males.¹⁰ Gulvet i midtergangen og i våbenhuset er af ottekantede gule fliser med små, kvadratiske, røde fliser i hjørnerne (jf. fig. 16 og 41). I stolestaderne er siden o. 1862 bræddegulv, som senest er fornyet 1981.³⁶ I tårnrummet er gulvet ligeledes hævet et trin og af brædder, senest fornyet i forbindelse med opstilling af nyt orgel 2016 (jf. s. 4296).³⁰

†*Gulve.* Rester af et munkestensgulv lagt i mørtel med overflade ca. 40 cm under nuværen-

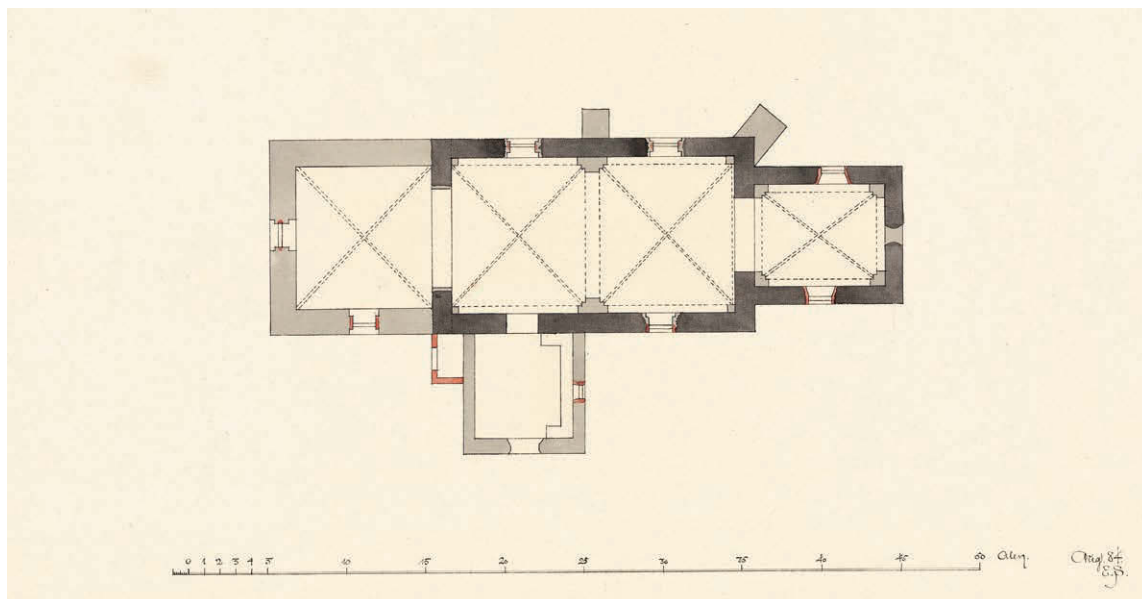

Fig. 12. Plan. 1:300. Målt og tegnet af Erik Schiødt 1884. – Plan.

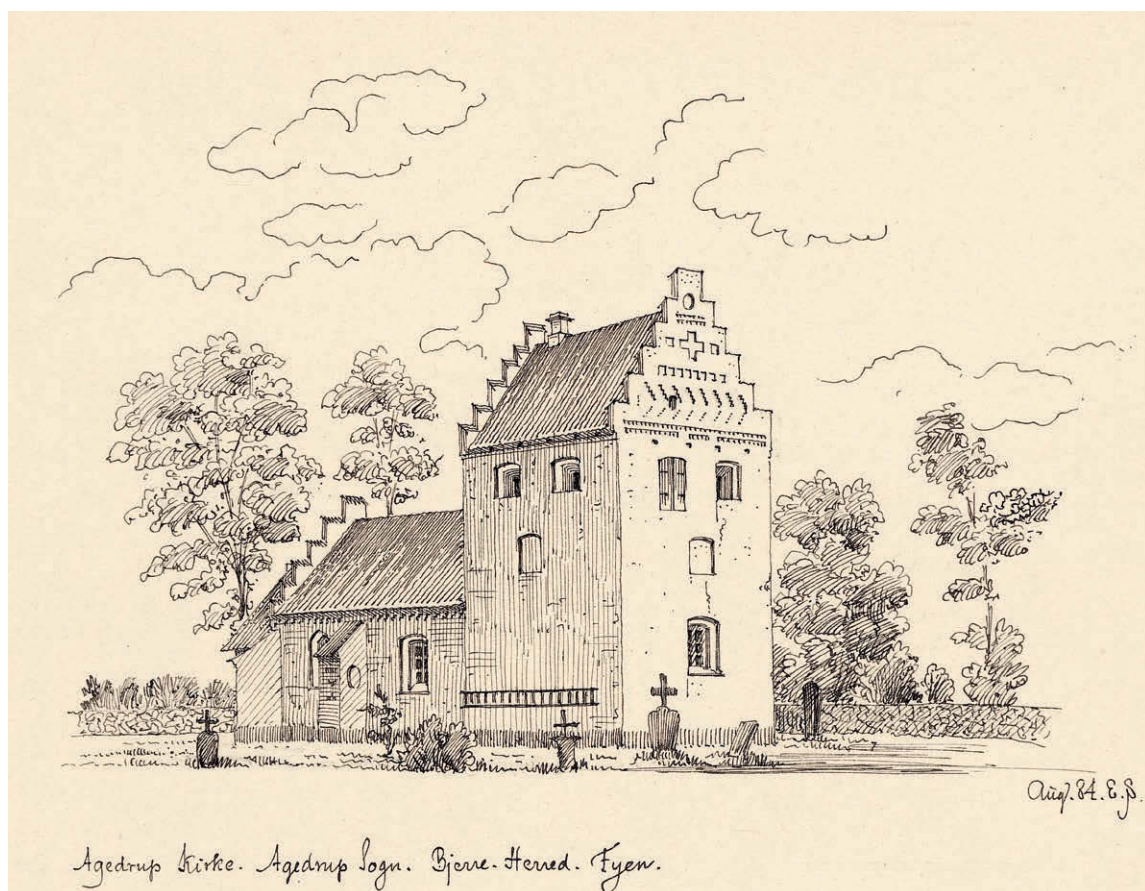

Fig. 13. Prospekt af kirken set fra sydvest ved Erik Schiødte 1884. — View of the church from the south west, 1884.

de gulv blev observeret i koret ved en undersøgelse 2004.³⁰

Indtil o. 1980 strakte det forhøjede korgulv sig frem til ca. 75 cm vest for korbuen. I nord flugtende med korbuevangen, mens det i syd formidlede adgangen til prædikestolsopgangen.³⁰

Døre. Våbenhusets dør (jf. s. 4273) blev udvidet i slutningen af 1800-tallet til en da anskaffet dørfløj (jf. s. 4296). Den blev 1956 erstattet med en gammel dørfløj (jf. s. 4295) ved arkitekt Ebbe Lehn Petersen, Odense. Bredden øgedes fra 125 til 128 cm, vangerne blev ommuret med munkesten og foroven afsluttet med et fladbuet stik i en noget lavere højde end den da eksisterende, og den forsynedes med en fals.³⁰

Vinduer. Kirkens nuværende vinduer, to i koret, to på skibets nordside og et på sydsiden, et på tårnets sydside og et på dets vestside, må i deres

nuværende form hidrøre fra indsættelse af støbejernsrammer, der formentlig fandt sted i slutningen af 1800-tallet. De er alle fladbuede med halvtensstik, har en enkelt fals udvendig og er indvendig smiget. Et lille smalt vindue på våbenhuset østside er ligeledes enkeltfals på ydersiden og smiget på indersiden.

†**Vinduer.** Et sekundært relativt smalt, højtsiddende, fladbuet †vindue over norddøren var ældre end eller samtidigt med skibets forhøjelse, idet der var udsparet plads til det i bloktandsgeimsen. Det blev senere erstattet af et større vindue (jf. ndf.).

Planer 1820 om at erstatte kirkens 'små og gamle' vinduer med nye og større vinduer i overensstemmelse med tegninger og overslag blev grundet kirkeejerens, ritmester Schubarth til Sellebjerg, økonomiske vanskeligheder udsat.³⁷

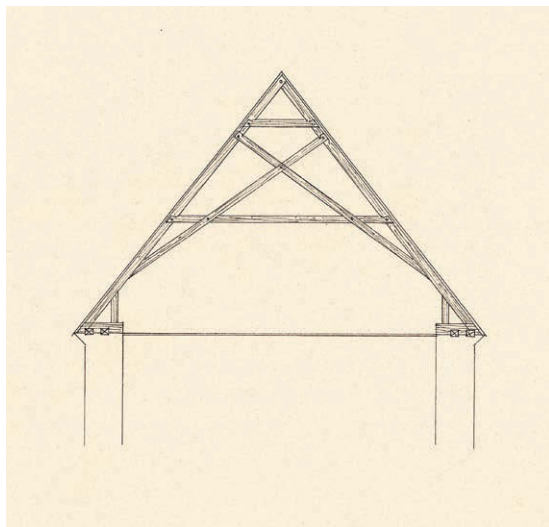

Fig. 14. Spærfag i skibets tagværk (s. 4278). 1:150. Målt og tegnet af Erik Schiødt 1884. – Scale drawing of truss in the roofing of the nave.

1884 var korets nord- og sydvindue smiget indvendig (jf. fig. 12). Skibets østre vindue på nordsiden var da spidsbuget, mens det vestre, der sidder på norddørens plads (jf. s. 4271), var fladbuet. Begge havde enkeltfals såvel inde som ude (jf. fig. 12). Skibets sydvindue havde enkeltfals indvendig. Begge vinduer i tårnrummet havde enkeltfals såvel inde som ude (jf. fig. 12-13).

To tagvinduer, et over koret og et over skibet, ønskedes indsat 1862.¹⁰

Tagværker. Korets og skibets tagværk er nyere, af fyr.

Våbenhusets tagværk, der dateredes til 1415 (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s.d.) består af fem fag med et højsiddende hanebånd (jf. s. 4275) og korte spærstivere, som er tappet i spærene og står i spærsko. Tagværket er nummereret fra syd mod nord med stregnumre i begge sider.

Tårnets tagværk, der dateredes til vinteren 1452-53 (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s.d.) har seks fag med to hanebånd, krydsbånd, der skærer nedre hanebånd, samt spærstivere. Alle fag er i bindbjælke. 2. bjælke fra øst er dog kappet. Spærfagene må være ombyttet, da nummereringen, der ellers hænger sammen, ikke er i rigtig rækkefølge. Tagværket er nummereret med streger i syd og firkantstik i nord.

†*Tagværker.* Ved herredsberejsningen 1884 var der stadig bevaret fag af det oprindelige gotiske tagværk (jf. fig. 14).³⁴ I koret er endnu bevaret den østre bindbjælke (jf. fig. 7) samt det tilhørende spærfags nordre spærstiver.

Klokkestol. Klokkerne hænger i nyere klokkestol af fyr.

†*Messeklokkespir.* Ifølge biskop Jacob Madsens beskrivelse af kirken 1590 var der da »1 liden Clok vdj Affsettet paa Kirken«, ligesom han tegnede en lille tagrytter østligt på skibets tag (jf. fig. 42), hvilken må være til ophængning af en messeklokke (jf. s. 4300).¹⁴

Dendrokronologisk undersøgelse. Der er 2016 udtaget i alt 10 boreprøver af egetømmer i våbenhus og tårn.³⁸ Af de fem prøver fra våbenhuset (jf. s. 4271) kunne fire dateres til o. 1415, hvilket antages at angive en datering for våbenhusets opførelse. Alle fem prøver fra tårnets tagværk (jf. s. 4273) kunne dateres. Da der var bark bevaret på en af prøverne, kunne det nøjagtige fældningstidspunkt for denne fastsættes til vinteren 1452-53. Den samme datering anses at gælde de andre prøver fra tårnet, således at dette må opfattes som tårnets opførelsestidspunkt.

Tagbeklædning. Såvel kor som skib, våbenhus og tårn har tegltage og har sandsynligvis altid haft det, idet biskop Jacob Madsen 1590 noterede, at hele kirken var tækket med tegl.¹⁴ Tårnets tag er senest udskiftet 1980.³⁰

†*Tagbeklædning.* Tagbeklædningen på korets nordside, der tidligere var af »Munketegl«, blev 1937 erstattet med »almindelige nye Tagsten«.³⁹

Efter overgangen til selveje 1912 skulle tagbeklædningen i sydsiden over kor og skib og på våbenhusets østside fornyes.¹⁰

Opvarmning. Kirken er siden 2004 opvarmet med et fjernvarmeanlæg med konvektorgrave i koret, konvektorer under bænkeene i skibet samt radiatorer i tårnrum og våbenhus.³⁴ Returluftgraven fra det tidligere anlæg (jf. ndf.) blev opfyldt, og der lagdes teglstensgulv over.

†*Opvarmning.* Den første kendte omtale af en kakkellovn er i forbindelse med kirkens overgang til selveje 1912. Den var da ikke ny, da det anførtes, at den skulle istandsættes, og det anbefalede, at den i nærmeste fremtid skulle fornyes.¹⁰ I alt fald

Fig. 15. Fragment af sengotisk (†)kalkmaleri, nordkappen i skibets østfag (s. 4279). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Fragment of Late Gothic (†)wall painting, north severy of east bay of nave.*

fra 1884 (jf. fig. 13) var den placeret i skibets nordvesthjørne. Et skorstensrør gik op igennem skibets nordvestre hvælv og var derfra ført igennem vestmuren til en skorsten ved tårnets østmur, hvor den løb op igennem tårnets tagryg (jf. også fig. 4). Senest nævnte år var der også opført et kulrum ved kirken (jf. s. 4276). Der foretoges udbedringer af kakkelovnen 1915, da den formuredes indvendig.¹⁰ Den blev 1922 erstattet af en kalorifer fra C. M. Hess' Fabrikker i Vejle, og denne blev placeret på den gamle kakkelovns plads.¹⁵ Den blev muligvis allerede 1928 erstattet af en ny ovn fra Vejle Støbegods.³⁶ 1953 blev den gamle kalorifer erstattet af en ny og større, der placeredes samme sted.³⁰ Denne var 1972 forældet og blev udskiftet med et nyt el-luftvarmeanlæg, placeret i den eksisterende kalorifergrav, der overdækkedes.³⁷

Belysning. Der er formentlig indlagt elektricitet i kirken i begyndelsen af 1920'erne.¹⁵

Murbehandling. Kirken fremstår nu hvidkalket med en meget »død« overflade, hvilket skyldes en meget uheldig afrensning med trykspuling i 1983 (jf. s. 4276).³⁰

Kalkmaleri. I forbindelse med kalkning 1983 (jf. ovf.) fremkom farvespor både ud- og indvendig. Udvendig fandtes der i cirkelblændingen på den nordre stræbepille rester af sort farve, der måske stammede fra en passerroset. Indvendig var kalkningsarbejdet så godt som afsluttet, inden konserveratorbesigtigelse fandt sted. Derfor kendes kun et lille fragment af en sengotisk hvælvudsmykning. Fragmentet, i bunden af den østre nordkappe i skibets østfag, består af et gråt cirkelslag omgivet af røde stjerner (fig. 15).

Fig. 16. Indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Interior looking east.

INVENTAR

Oversigt. Det ældste inventarstykke er den romanske døbefont tilhørende den østfynske løvegruppe. Af kirkens senmiddelalderlige (†)altertavle er bevaret et relief af Nåde stolen (nu på Ulriksholm) og en enkelt apostelfigur fra sidefløjene. Dåbsfadet med Bebudelsen er fremstillet i Nürnberg i 1500-tallet. Alterstagerne af sengotisk type er fra slutningen af 1500-tallet. Fra en (†)degnestol o. 1590 findes bevaret to fyldinger med graffiti, der angiver årstal og navne på degne fra tidsrummet 1628–34. En dørfloj fra 1605 er signeret af snedkeren Faltin og bærer desuden navne på præst og kirkeværger. Altertavlen, tilskrevet Anders Mortensen, er at dømme ud fra oplysninger om kapitalnedskrivinger i kirkens regnskaber antagelig udført 1649–50; alterbordet er formentlig opsat samtidig. Et træskåret relief af Jesu Døb fra midten af 1600-tallet stammer antagelig fra en (†)prædikestol. Altersølvet fra 1733 skyldes Odensesølvsmeden Jens Andersen og bærer kirkeejeren Ulrich Friderich von Heinens (1695–1761) navn og våben. Denne har også 1747 med sin hustru Karen von Brüggmann (1709–90) ladet opsætte stolestader og (†)herskabsstole. En jernbunden pengeblok bærer årstallet »1772«, mens en klingpung er fra o. 1800. Klokken fra 1837 skyldes støberen Lars Mortensen, Kerte-

minde. Prædikestolen fra 1915 er skåret af Carl Oscar Ernlund med forlæg i Jungshoved Kirkes prædikestol. Orglet med fjorten stemmer er bygget 2016 af Marcussen & Søn.

Farvesætning og istandsættelser. Inventarets farver blev fastlagt i forbindelse med en indvendig istandsættelse 1981 (arkitekterne A. og Erik Eriksen, Odense, og konservator Fritz Thode) med udgangspunkt i altertavlens bemaling i sort, dodenkop, lysegrå og forgyldning.

Altertavlen, korbuekrucifikset og det formodede prædikestolsrelief vidner om istandsættelser i midten af 1600-tallet, ligesom kirkens regnskaber.¹¹ Kirken istandsattes 1756,⁴⁰ et årti efter opsætningen af nye stole. Kirken istandsattes 1841 og 1881 ifølge en tavle (s. 4297). Omfanget og karakteren af den første renovering kendes ikke, mens arbejdet 1881¹⁰ omfattede inventarets bemaling med en mørk egetræsådring, der, formentlig 1927,⁴¹ afløstes af en lysere ådring.

Alterbordet (fig. 18) er et enkelt rammeværk, 175×74 cm, 99 cm højt, med panelværk fra o. 1650 (forside) og nyere kortsider.⁴² Forsiden har tre glatte, højrektangulære fyldingsfag, hvorover tredelt frise. De enkelte felter indrammes af profilister med tilhørende kapitæler. Kortsidernes

Fig. 17. Kirkens indre set mod øst o. 1915. Foto i NM – Church interior looking east c. 1915.

paneler er ganske enkle. Bemalingen følger altertavlens med sort, lysegråt og dodenkop.⁴³

Et muret *†*alterbord fandtes angiveligt 1884 og nævnes endnu 1956.⁴⁴

★*Alterklæde*, 1954,¹⁰ af rødt fløjel med guld kors, siden 1982 i Odense Bys Museer.⁴⁵ Tilsvarende *†*alterklæder omtales 1862 og 1918.¹⁵ *Alterdug*, 2013, af hør, med torchon-knipling.⁴⁶ To ★*alterdug*e fra o. 1925 af hvidt lærred, med broderi, findes i Odense Bys Museer.⁴⁷

Spor af to *†*sidealterborde ved triumfbuens nord- og sydside er bygningsarkæologisk påvist (s. 4271), jf. også *†*sidealtertavle.

Altertavlen (fig. 19) fra 1649-50 er tilskrevet billedskæreren Anders Mortensen i Odense.⁴⁸ Den bruskbarokke tavle er arkitektonisk opbygget med postament, storstykke og topgavl, mens storvingerne er fjernet 2009.

Storstykkets arkitektoniske indramning udgøres af snoede søjler, omviklet med vinranker⁴⁹ og med vinløvskapitæler, stående foran højrektangulære fyldinger. I storfeltet er indsat et maleri fra

1914 (ndf.), mens det oprindelige ★altermaleri nu findes i sognegården. Frisen er glat, med kerubhoveder på knægte ved de to fremspring, hvis sider har tungeskantede diamantbosser. Topgavlens kartouche har lille skriftfelt og kronet af den opstandne Kristus med sejrspanen. To flankerende englefigurer er iklædt kortærmet overdel over fodsiden kjortel. Postamentets bredovale skriftfelt kantes af bladværk og tungesnit, fremspringenes forsider bærer vrængemasker, siderne bosser svarende til frisen. De nu afmonterede storvinger (fig. 20-21) har bruskværk, hvori ses profilvendte masker og ørnehoveder.

Den nuværende *staffering* med sort, dodenkop, to lysegrå nuancer og forgyldning er fra 1981 og bygger ikke på oprindelige farvespor.⁵⁰

Det nuværende *altermaleri* fra 1914 viser *Jesus hos Martha og Maria*, udført af Christian Bang (1868-1950) som en kopi af Anton Dorphs altermaleri fra 1874 i København Skt. Stefans Kirke.³⁶ Olie på lærred, lysmål 116×84 cm, med rundbuet overkant.

Det oprindelige *altermaleri* (fig. 23) viser *Korsfæstelsen*, formentlig efter nederlandsk forlæg.⁵¹ Olie og tempera på træ med kridtgrund, 119×86 cm. Billedets forgrund domineres helt af den korsfæstede, der hænger i strakte, svagt skrånende arme og med højre fod lagt over venstre. Hovedet med flettet tornekrone luder mod højre skulder, øjnene er næsten lukkede. Sidevunde sidder i brystkassens venstre side. Øverst på korset ses skriftseddel med Pilati ord, anført med versaler: I baggrunden ses Jerusalem henlagt i aftenbelysning. Maleriet fremstår med sekundær bemaling på figuren og korset, rimeligvis fra 1700-tallet, idet yngre farvelag fra reparationer ved C. L. Bidstrup 1826 og Johannes Klokke 1930⁵² er afrenset 1975.⁵³ Maleriet har oprindelig indramning med tungebort.

Indskrifter. Oprindelige skriftsteder er 1981 nymalet med forgyldt fraktur på sort bund, på postamentet Es. 53,5, på frisen Joh. 3,16 og på topkartouchen Joh. 11,25. †*Indskrifter.* I postamentet læstes fra 1826 Joh. 19,30, fra 1882 Matt. 11,28 (forgyldt fraktur på sort bund) og fra 1914 Luk. 10,42.

Tilblivelse og istandsættelser. Som påpeget af Sven Arnvig⁵⁴ indeholder kirkens regnskaber et muligt indicium på altertavlens anskaffelse 1649-50, idet kirkens kapital mindskedes med 606 mark fra april 1648 til maj 1649 og med yderligere 1.598

Fig. 19. Altertavle o. 1649-50, tilskrevet Anders Mortensen, Odense (s. 4281) med maleri fra 1914, en kopi efter Anton Dorphs »Jesus hos Martha og Maria«. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altarpiece c. 1649-50, attributed to Anders Mortensen, Odense, with painting from 1914, a copy of Anton Dorph's "Jesus in the House of Martha and Mary"*.

mark fra maj 1649 til februar 1650.⁵⁵ Den må således være udført umiddelbart efter, Mortensen leverede den omfangsrige (†)altertavle til Odense Skt. Knuds Kirke (s. 539). Tavlen knytter sig til billedskærerens få år ældre tavle (1647) i Dalum (s. 2846), men har en enklere opbygning uden topstykke, vel af hensyn til korets ringere dimensioner. Den er desuden nært beslægtet med tavlerne i Tommerup (s. 3284), Asperup (Vends Hrd.) og Avnslev (Svendborg Amt) og med fragmenter fra en formodet (†)altertavle(?) fra Kølstrup (s. 4225). Tilsyneladende har tavlen i godt halvandet århundrede efter opsætningen stået uden anden staffering end spredt forgyldning og indskrifter. I september 1664 forlød det, at tavlen 'som var begyndt at anstryges, ikke var gjort færdig'.¹⁸ Eventuelle planer om at fuldføre stafferingen synes at være blevet opgivet, idet farveundersøgelser ved Mogens Larsen 1976 viser, at tavlen længe har stået i blankt træ, dog med hvidgrå skriftsteder på sort bund, inden den 1826 fik en dækkende staffering, udført af malersvenden C. L. Bidstrup.⁵⁶ Denne

Fig. 18. Alterbord med forside fra o. 1650 (s. 4280). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Communion table from c. 1650.*

Fig. 20–21. Storvinger fra Anders Mortensens altertavle o. 1649–50 (s. 4281, jf. fig. 22). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Main panels of Anders Mortensen's altarpiece, c. 1649–50 (cf. fig. 22).*

omfattede en blågrå farve på rammeværk samt gråt og hvidt på storvinger, søjler og lister. Dertil fik postamentfeltet skriftsted fra Joh. 19,30, mens de øvrige indskrifter bibeholdtes. Tavlen er istandsat snedkermæssigt 1869, jf. en dateret signatur for snedkeren P. H. A. Hansen på *✱*altermaleriet. Maleren Søren Jørgensen Bidstrups signatur 1873 sammesteds daterer antagelig en mørkebrun ådring med forgyldning og bronzering. 1882 udskiftedes det oprindelige *✱*altermaleri med en *✱*gipskopi efter Thorvaldsens Kristus, der sattes foran en *†*niche.⁵⁷ I den forbindelse fik postamentfeltet et

korresponderende skriftsted, Matt. 11,28 i forgyldt fraktur på sort bund. Det nuværende storfeltsmaleri indsattes 1914³⁶ i forbindelse med kirkens overgang til selveje.⁵⁸ Da tilpassedes postamentets indskrift det ændrede motiv med skriftstedet Luk. 10,42. Tavlen fik formentlig 1927 (jf. s. 4280) en gul egetræsådring. Ved Fritz Thodes istandsættelse 1981 fik tavlen sine nuværende farver og indskrifter, mens det oprindelige *✱*altermaleri blev genindsat. 2009⁵⁹ er storvingerne afmonteret og henlagt på våbenhusloftet, mens det oprindelige *✱*maleri atter er udskiftet med det nyere.⁶⁰

En senmiddelalderlig (†)højaltertavle, o. 1450-1500, har antagelig været udformet som en trefløjet tavle (triptyk) med en fremstilling af Nåde stolen i midtskabet og rækker af apostle på sidefløjene, således som den 1590 blev beskrevet af biskop Jacob Madsen.⁶¹ Af tavlen, der 1631 var 'gammel og skrøbelig',¹⁷ er alene bevaret to fragmenter, et **★**relief af Nåde stolen og en apostelfigur. 1) **★**Nåde stolsrelieffet (fig. 24), 65×33 cm, 10 cm dybt, viser den tronende Gudfader, der fremholder den døde søn på korset, i overensstemmelse med den ældre tradition for afbildning af motivet.⁶² Gudfader sidder på en tronstol, smykket med vandrette profillister. Øjnene er sammenknæbne, håret halvlångt og bølgeriflet ligesom skægget (uden overskæg). På hovedet en krone, hvis takker antagelig er afskåret. Under den folderige, fodsides kjortel og kappe anes de nøgne fødder. Med sine fingerspidser understøtter han Kristus, der hænger i strakte, skrånende

Fig. 22. Koret set mod øst o. 1981. Foto i NM. – *Chancel looking east c. 1981.*

Fig. 23. Korsfæstelsen, **★**altermaleri o. 1650 (s. 4282). Foto Jens Johansen 1975. – *The Crucifixion, ★altar painting, c. 1650.*

arme på et T-kors. Hovedet er faldet mod højre skulder, øjnene er lukkede og munden let åbenstående. Tornekronen er snoet, hår og fuldskæg langt. Under den hvælvede, noget groft skårne brystkasse træder ribbenene frem, mellemgulvet er indsinket. Det korte lændeklæde har korte snipper ved venstre hofte og mellem benene. Højre ben ligger over venstre, og fødderne er fæstnet med én nagle. Relieffet, der er afrenset for bemaling, findes nu indfældet i en dør fra o. 1875 på Ulriksholm.⁶³ 2) *Apostelfiguren* (fig. 25), 56 cm høj, viser Andreas, der identificeres ved rester af sit attribut, skråkorset, vist bag hans venstre side. Figuren har aflangt ansigt med skulderlangt hår og halvlångt skæg (dog uden overskæg, jf. ovf.) skåret i symmetriske bølger, afsluttet i små snirkler. Foran brystet holder han en opslået bog, under den fodsides kjortel, hvorover kappe, skimtes højre fod. Opsat på sekundær, polygonal konsol afsluttet i en knop. Den ligeledes sekundære

Fig. 24. Nådestolen, *relief fra (†)altertavle o. 1450-1500 (s. 4285, jf. fig. 25), nu på Ulriksholm. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Mercy Seat, *relief from (†)altarpiece, c. 1450-1500 (cf. fig. 25), now at Ulriksholm.*

bemaling består af lysebrunlig karnation, lidt mørkere skæg og gulligt hår; klæderne har rødt, grønt og blå.⁶⁴ På konsollen er anført versalerne: »PLT«, måske en malersignatur? Ophængt i tårnrummet.

†*Sidealtertavle*. Biskop Jacob Madsen beordrede 1590 kassationen af en sidealtertavle ved kor-buen: 'en skarnstave ved det store krucifiks skal bort' (jf. †sidealterborde, s.d.).¹⁴

Altersølvet omfatter kalk fra 1733 og moderne disk fra 1998. *Kalken* (fig. 26), 1733, er udført af

Odensesølvsmeden Jens Andersen og skænket af kirkeejeren Ulrich Friderich von Heinen. Den 20,5 cm høje kalk har seksstunget fod med glat standkant og fodplade. Foden rejser sig stejlt mod det sekskantede skaft. Den gotiserende knop, muligvis ældre, har rudebosses med graverede versaler: »hiesvs« og mellemfaldende spidsblade, det stejle bæger indgraveret våben og kursiveret indskrift: »Ulrich Friderich Von Heinen A° 1733«. På fodpladen ses Odensemærke og to ens stemples for sølvsmeden (*Bøje* nr. 4103), det ene påført med usikker hånd. Under foden er grave-

Fig. 25. Andreas, apostelfigur fra (†)altertavle o. 1450-1500 (s. 4285, jf. fig. 24). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Andrew, apostle figure from (†)altarpiece, c. 1450-1500 (cf. fig. 24).*

Fig. 26. Alterkalk 1733, udført af Jens Andersen, Odense, med indskrift og våbener for kirkeejeren Ulrich Friderich von Heinen (s. 4286). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Altar chalice, 1733, by Jens Andersen, Odense, with inscription and arms for the church owner Ulrich Friderich von Heinen.

ret vægtangivelse: »31 l(od) 3 q(uintin)« foruden oprindelig ejerindskrift med kursiv: »Agedrup Kirchis Kalch«. Kalken er formentlig anskaffet i forbindelse med Ulrich Friderich von Heinen's overtagelse af kirken fra sin svigerfader.⁶⁵ *Disk* (fig. 27), udført 1998 af Jørgen Dahlerup, Hørsholm, tværmål 19 cm, med indfældet kors af skifer i den forgyldte bund. Fanen er mørkpatineret. Der er mester-, årstals- og lødighedsstempler (sterlingsølv) på bagsiden. Jf. *oblatæske*.

†*Disk*, 1733, udført af Jens Andersen, Odense (jf. alterkalk).⁶⁶

†*Altersæt*. 1) Stjålet 1588.¹⁴ 2) Omtalt 1590, vel anskaffet o. 1588, af uforgylt sølv;¹⁴ forsvundet mellem 1646¹¹ og 1665.¹⁷ 3) Af tin, omtalt 1646¹¹ og 1665.¹⁷

Oblatæske (fig. 27), 1998, sterlingsølv, udført af Jørgen Dahlerup, Hørsholm. Den ovale æske, 12×9 cm, 6 cm høj, har forgyldt låg med indfældet kors af skifer. Forgylt og mørkpatineret forsænket stribe på siden; samme stempler som disken. †*Oblatæsker*. 1) Omtalt 1862.¹⁰ 2) 1892, af porcelæn.¹⁰ †*Alterkander*. 1) Omtalt 1862.¹⁰ 2) 1892, af porcelæn.¹⁰

Alterstager (fig. 28), antagelig identiske med dem, der omtales af Jacob Madsen 1590,¹⁴ af sengotisk type, 27 cm høje. De har cirkulær fod i tre afsæt, cylinderskaft med tre skiveled og lydeskål med atisk profil.¹⁴

To †*femstager*, o. 1900 (jf. fig. 17). *Syvstager* (jf. fig. 16), o. 1925, 45 cm høj, med cirkulær fod på kvadratisk base.

†*Bøger*. 1589 fandtes der ved kirken et passionale, kirkeordinansen og Luthers katekismus.⁶⁷ Et eksemplar af Christian IV's bibel anskaffedes 1651.¹¹

Messehagel (fig. 29), 1983, vævet af Ester Bové Reintoft, Solbjerg. Den er af damaskvævet uld i grønne nuancer med dekoration af kornaks på

Fig. 27. Disk og oblatæske, 1998, fra Jørgen Dahlerup, Hørsholm (s. 4287). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Paten and wafer box, 1998, from Jørgen Dahlerup, Hørsholm.

begge sider, på ryggsiden gule og gyldne, på forsiden grønne.

★*Messehagel*, 1912,¹⁰ af mørkerød fløjel kantet med guldbånd og med tilsvarende rygkors. Repareret 1969;¹⁰ siden 1982 i Odense Bys Museer.⁶⁸ †*Messehagler*. En messehagel var 1590 i 'ond' dvs. dårlig forfatning,¹⁴ måske den samme, der 1646 omtaltes som gammel.¹¹ En yngre †hagel af rødt fløjel med guld Kors omtaltes 1862.¹⁰

En †*messekløkke* omtaltes 1590 af Jacob Madsen (jf. †*messekløkkespjir*, s. 4278).¹⁴

Alterskranke (jf. fig. 16), 2002, tegnet af arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen. Skranken, der udgør en trekvartcirkel og kun afgrænser et begrænset areal foran alterbordet, er udført af grålakeret metal, med håndliste af messing.

†*Alterskranker*. 1) (Jf. fig. 17), 1800-tallet, hestekoformet, med udsavede balustre og låger.¹⁰ 2) (Jf. fig. 22), 1981, fladbuet, af træ, med separate knæfald for fem kommunikanter.

Alterskammel, o. 2002, i overensstemmelse med alterskranken.

Døbefont (fig. 31-32), romansk, tilhørende den østfynske løvegruppe,⁶⁹ af granit med sortblå og

Fig. 28. Alterstager o. 1590 (s. 4287). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altar candlesticks, c. 1590.*

Fig. 29. Messehagel vævet 1983 af Ester Bové Reintoft, Solbjerg (s. 4287). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Chasuble woven in 1983 by Ester Bové Reintoft, Solbjerg.*

rødlige korn. Højden er ca. 80 cm, idet fodens underkant er skjult under det nuværende trægulv. Den terningformede fod har fladbuede arkader med brede kapitæler som indramning af georgskors i fladt relief. To af hjørnerne har små menneskehoveder i højt relief, hvorfra udgår ribber. Tilsvarende hoveder på de andre hjørner kan være borthugget. Lavt skaftled danner overgang til kummens skaft, der foroven har krans af bægerblade. Kummen, 62,5 cm i tværmål, har omtrent lodrette sider med udsmykning, hugget i lavt relief, mellem tolvstave. Den viser to profilvendte løvepar omkring et menneskehoved. De

glubske løver har med Mackeprangs rammende beskrivelse 'snabellignende overkæbe og lang, spillende tunge'. Halerne er ført gennem bagbenene og ender i symmetriske duske over den svajede kattedyrsryg. Det ene menneskehoved er ovalt med kraftigt markerede øjenbryn og langt tvedelt hageskæg, mens det andet er pæreformet med tætsiddende øjne, højtplacerede ører og skæg som pendanten. Udsmykningen peger ligesom undersidens bægerblade på en påvirkning fra østjyske fonte af Horsenstypen.⁷⁰ I lighed med resten af den østfynske løvegruppe er fonten af Mackeprang henført til en lokal stenhugger benævnt 'Bjergemesteren'.⁷¹ Fonten stod 1590 i tårnrummet,¹⁴ og 1862 ved korbuens nordside,¹⁰ hvor den endnu står. Den blev 1882 rensat for bemaling,¹⁰ men der ses endnu pletvis hvidt og gråt samt større flader på fodens nordside og indvendig i kummen.

Dåbsfad (fig. 30), 1500-tallet, et drevet og punslet arbejde fra Nürnberg, tværmål 51,5 cm. I bunden er en dreven fremstilling af *Bebudelsen*, hvorom en krans af krabbeblade. Herimellem ses en ulæselig indskriftbort, hvis tekst er omtrent helt udpudset. Fanen har hjort- og hundfrise samt inderst en stemplet bort af ænder (jf. eksempler i Hagested og Frydendal, DK *Holbæk* 548, 859). Stemplet kan minde om mærker ført af Nürnbergsmede,⁷² men er her formentlig blot af ornamentalt art. Fadet synes først tilkommet i 1882.⁷³ Bagsiden er repareret med tin.

Et 'meget stort' †*dåbsfad* af tin henlå 1884 og 1908 på loftet; senest omtalt 1939.¹⁰ En †*dåbskande* anskaffedes 1862.¹⁰

Et †*fontegitter* i tårnrummet omtales 1590 ('sprinkler om' dåben).¹⁴

Korbuekrucifikset (fig. 33) fra 1600-tallets midte har mindelser om Anders Mortensens stil men kan ikke sikkert knyttes til billedskæreren (jf. altertavle). Kristusfiguren hænger i strakte, skrånende arme med krydsende fødder fastgjort med én nagle. Hovedet med flettet tornekrone er faldet mod højre skulder, øjne og mund lukkede. Han har fyldig moustache og langt, tvedelt hageskæg. Den slanke torso har højt mellemgulv og sidevunde i højre side. Lændeclædet er bundet med en løkke og nedfaldende snip th., de slanke

Fig. 30. Dåbsfad med bebudelsesscene, 1500-tallet, fra Nürnberg (s. 4289). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Baptismal dish with Annunciation scene, 1500s, from Nuremberg.

Fig. 31. Romansk døbefont (s. 4288). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Romanesque font.

ben er let bøjede i knæene. Korset, der muligvis er sekundært, er dannet af glatte planker og har foroven slynget skriftbånd med reliefskårne versaler: »INRI«. Stafferingen er fra 1930 og skyldes Johannes Klokke, Kerteminde. Den omfatter rødlig hudfarve med blodstænk og forgyltning

på hår, skæg og lændeklæde foruden grønt på tornekrone. Ældre stafferinger kendes ikke, idet krucifikset indtil 1930 stod aldeles uden bemaling. Ophængt over korbuen, ligesom i 1884.

Et middelalderligt *†korbuekrucifiks* omtales af biskop Jacob Madsen 1590 som 'stort'.¹⁴

Fig. 32. Den romanske døbefonts udsmykning (s. 4288, jf. fig. 31). Tegning af R. Mejborg 1877 i NM. – Decoration of Romanesque font (cf. fig. 31).

Fig. 33. Korbuekrucifiks fra 1600-tallets midte (s. 4289). Foto Arnold Mikkelsen 2016.
– Chancel arch crucifix from mid-1600s.

Prædikestolen (fig. 34) er 1915 'fornyset' eller snarere nyudført i renæssancestil af Odensebilledskæreren Carl Oscar Ernlund (1855-1927-). Stolen omfatter fem fag adskilt af kvindelige joniske dydehermer med hjørneknækkede, beslagværksprydede skafter. Regnet fra opgangen ses følgende: Troen med kalk og kors, Håbet med anker, Retfærdigheden med sværd og vægt, Styrken med søjle og Visdommen med slange.

Storfagene har inden for rammer af æggestavsfriser rundbuede arkader, båret af joniske pilastrer; i sviklerne trebladede rosetter og i slutstenen dukatmønstret dekoration. I de enkelte fag står figurer på bladsmykkede konsoller; regnet fra opgangen mod syd ses følgende: Mattæus, Markus, Lukas, Johannes og apostlen Paulus, alle med deres respektive attributter. Over en spinkel perlestav er der gennemløbende frise med tvær-

Fig. 34. Prædikestol 1915, udført af Carl Oscar Ernlund, Odense (s. 4291). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Pulpit, 1915, by Carl Oscar Ernlund, Odense.*

rektangulære fyldinger. Under en tandsnitbort er postament af tilsvarende udformning, dog med højoval rosetter på hjørnerne; herunder fladt skårne hængestykker. Bemalingen er tilpasset altertavlens farvesætning og er ligesom denne fra 1981; det samme gælder postamentets forgyldte frakturindskrifter med evangelist- og apostelnavne på sort bund.⁷⁴ Stolen stod oprindeligt i blankt træ. Opsat i skibets sydøstre hjørne på en ældre muret sokkel (jf. †prædikestol nr. 1), der ligesom den nyere trappeopgang er muret af tegl i munkestensformat.

Det anførtes i september 1914, at den eksisterende †prædikestol (nr. 3) skulle 'fornyes'.³⁰ At dømme efter billedskærerens regning fik fornyelsen i realiteten karakter af en gennemgribende nyudførelse, der intet levned af den ældre stol (†prædikestol nr. 3).⁷⁵ Det stiltro arbejde, der mht. hermer og enkeltfigurer kopierede renæs-

sanceprædikestolen i Jungshoved (o. 1605–10, *DK Præstø* 894), vildledte også senere vurderinger af den,⁷⁶ og som det 1976 rammende blev kommenteret af konservator Mogens Larsen: såfremt istandsættelsen 1915 har levnet 'en pind af gammelt træ, er den åbenbart godt gemt'.

En †beklædning af fløj med guldfrynser blev fjernet 1976.¹⁰

Kirken synes at have haft mindst to, måske tre, †prædikestole før den nuværende, idet nr. 2(?) dog kan repræsentere en større eller mindre ombygning af den første:

1) Omtalt som ny 1590,¹⁴ måske anskaffet o. 1581–83 at dømme efter regnskaberne, der i dette tidsrum havde ikke-specificerede udgiftsposter på omkring 200 mark.¹¹ Den var udført af egetræ og stod i kirkens søndre side,¹⁴ måske også oprindeligt med den murede trappeopgang som omtaltes 1721.⁷⁷

2)(?) Et højrektangulært relief fra midten af 1600-tallet, der nu findes løst i kirken, har formodentlig siddet i en prædikestol. Dette taler for, at nr. 1 enten er ombygget eller helt erstattet. Relieffet (fig. 35), 60,5×22 cm, viser *Dåben*. Jesus står i Jordanflodens vand med hænderne (delvist manglende) samlede foran brystet. Hovedet vender mod højre, hvor Johannes Døberen øser vand på ham. Jesus er nøgen bortset fra et lændeklæde; en engel bag ham holder hans klæder. Johannes er ligeledes nøgen bortset fra en smal bræmme af kameluldsklædningen, der dækker brystet, mens en folderig kappe ligger hen over det bøjede venstre ben; i venstre hånd fatter han om korsstaven. Foroven ses Helligåndsduen med lysstråler og en skybræmme. Motivet har antagelig nederlandsk forlæg.⁷⁸ Der er polykrom bemaling med farver svarende til den nyere staffering af den senmiddelalderlige apostelfigur (s. 4285). Ældre bemaling kendes ikke. Relieffet var 1884 ophængt i koret; nu i tårnrummet. Det er muligt, at relieffet har siddet i en prædikestolsdør,⁷⁹ og at 1600-talsfornyelsen blot har omfattet en opsætning af en sådan dør. Men dersom det har indgået i en nu tabt prædikestolskurv, kan storfagene i denne have været arkadeløse, svarende til samtidige fynske eksempler.⁸⁰ Arkadeløse stole findes dog også blandt de ældre typer,⁸¹ og det er tænkeligt, at relieffet betegner en modernisering af kurven på $\dagger$ prædikestol nr. 1.⁸²

3) Stolen, der 1884 omtales som 'muligvis gammel, men med nye dekorationer' synes at have været et enkelt arbejde, måske fra 1700- eller 1800-tallet. Den havde antagelig rektangulære fyldinger, måske med rosetter eller rocailler, og hulkelprofileret overgang til et udladende postament. Den havde ingen leddeling mellem fagene ved søjler, hermer eller andet.⁸³ Stolen fandtes 1862 bemalet, men blev helt afrenset 1882.¹⁰

Stolestaderne (fig. 36), 1747 (jf. $\dagger$ herskabsstole), er udført i rokokostil og anskaffet sammen med $\dagger$ herskabsstolene, alt udført samtidig med stolene i Kølstrup og af samme snedker (s. 4237). De 116 cm høje gavle fremtræder i oprindelig skikkelse i modsætning til Kølstrups. De har relief-skårne fyldinger med nummerering i et skjoldagtigt felt, hvorunder lodret akantusguirlande, alt på

Fig. 35. Jesu Døb, relief fra 1600-tallets midte, antageligt fra en $\dagger$ prædikestol (s. 4293). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Baptism of Christ, relief from mid-1600s, probably from a $\dagger$ pulpit.*

prikskraveret baggrund. Det svungne topstykke prydes af akantusbladværk og krones af en muslingeskal, mens en volut tjener som håndstøtte. Den nuværende bemaling i gråt og dodenkop er fra 1981 og tilpasset altertavlen.⁸⁴ Gavlene er ikke længere opstillet i nummerorden.⁸⁵

To uensartede, forskårne endepaneller står ved syddøren. Det vestre (fig. 46), måske fra 1600-tallet, dvs. fra $\dagger$ stolestader, har fyldinger med skråtstillede malteserkors indridset med dobbeltkontur. Det østre panel, formentlig fra 1800-tallet, har diamantbosser over rektangulære fyldinger.

$\dagger$ Stolestaderne var 1664 brøstfældige ifølge kirkens synsmænd, der anbefalede udførelsen af nye.¹⁸

Fig. 36. Stolegavl, 1747 (s. 4293). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Pew end, 1747.*

To ($\dagger$)*herskabsstole* opsattes 1747 af kirkens patron, Ulrich Friderich von Heinen til Ulriksholm og hustru Karen von Brüggmann. Stolene, helt svarende til ($\dagger$)herskabsstolene i Kølstrup, stod endnu 1915 foran de ordinære stolerækker i øst. Der er bevaret et gavlparti med låge (fig. 37). De to rektangulære gavle, 116 cm høje, har relief-skårne fyldinger med rocailler på prikskraveret baggrund. Begge har desuden skåren datering »1747«, indrammet som stolestadernes numre, og herover patronernes navne med kursiverede versaler, hhv.: »U. F. v. Heinen« og »K. v. Brugge-mann«. Oprindelig kronedes gavlene af udskårne våbener.⁸⁶ Lågen har spejlfyldning ligesom de nu forsvundne $\dagger$ for- og bagpaneler (jf. fig. 17). Bemalingen er som stolestadernes.⁸⁶

En $\dagger$ præste- og skriftestol fra 1800-tallet af omtrent samme beskaffenhed som i Munkebo (s. 4166) og med gardin fandtes endnu i korets nordøsthjørne i begyndelsen af 1900-tallet (jf. fig. 17).¹⁰ $\dagger$ Degnestole. 1) 1590 fandtes en 'god ny degnestol'.¹⁴ 1820 stod den angiveligt i vejen for en påtænkt udvidelse af altersranken.⁸⁷ Fra denne stol hidrører måske et fragment af et ($\dagger$)panel, der sekundært anvendtes i alterbordets nordside. Panelet, ca. 75×65 cm, har indridsede navne og datoer på latin, måske med betegnelser på kirkens degne fra tidsrummet 1628-34: »Mathias Andreæ anno 1628« (Mads Andersen år 1628), »Iens Madtsen Brven anno 1632« (Jens Madsen Bruun år 1632), »Georgivs Georgy anno 1634 2 die nativitatis Christi« (Jørgen Jørgensen år 1634 anden juledag), desuden det udslidte navn »Pe...« (Peder?).⁸⁸ Panelet blev ophængt i tårnrummet 1981. 2) 1800-tallet, i korets sydøsthjørne, svarende til $\dagger$ præste- og skriftestolen (jf. fig. 17).¹⁰

Blandt de nyere, løse stole findes en *armstol* til præsten.

Et fritstående middelalderligt $\dagger$ monstransskab skulle kasseres ifølge Jacob Madsens bemærkninger ved visitatsen 1590,¹⁴ men fandtes endnu i 1700-tallet.⁸⁹

En jernbunden *pengeblok* (fig. 40) har jernbeslået datering: »1772« og rødbrun bemaling. Den 104,5 cm høje blok, der 1862 stod ved korbuens søndre side¹⁰ og 1908 henlå på loftet, er nu genopstillet i kirken.

En $\dagger$ pengebøsse omtales 1862 og 1918.¹⁵ *Kling-pung* (fig. 39), o. 1800, stangen er 98 cm lang, med drejet håndtag og fløjlspose.

Dørfloje. 1) (Fig. 42), 1605, signeret af snedkeren Faltin (Valentin?). Den fladbuede dør består af fire egeplanker med tre smedjernsbeslag, fra hvis stamme udgår hjerteformede splitter, og hvis gaffelender danner tilsvarende hjerteformer. Foroven læses daterende karvskåren versalindskrift i to kolonner, for hhv. sognepræsten: »Her Lavers Stampe« samt kirkeværger og snedker: »Rasmvs Hellesen Per Knvdsen kirckverre Faltin Snecker 1605«.⁹⁰ Cirkulær dørning og låsebeslag. Træværket, der nu er tjærebehandlet, var tidligere bema-

let med lys lilla. Fløjen henlå 1884 på loftet, indtil den 1956 blev indsat udvendig i våbenhuset (jf. s. 4277).⁹¹

2) O. 1900, en fladbuet, dobbeltfløjet fyldingsdør indvendig mellem skib og våbenhus.

En $\star$ *dørfloj* (fig. 48) fra 1744 er forskåret, formentlig med henblik på sekundær anvendelse i et $\dagger$ brændeskur. Bevaret er fire planker (116,5×77 cm) med spor efter to vandrette $\dagger$ beslag. Foroven læses med indskårne versaler: »hr maijaar Hieng (major Heinen) har lat denne diør giort aar 1744« for kirkeejeren Ulrich Friderich von Heinen. Fløjen sad 1884 mellem skib og våbenhus, men er formentlig o. 1908 genanvendt som

Fig. 37. Gavlparti fra ($\dagger$)herskabsstol, opsat 1747 for kirkens patroner Ulrich Friderich von Heinen og Karen von Brüggemann (s. 4294). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Part of end of ($\dagger$)family pew, set up in 1747 for the patrons of the church, Ulrich Friderich von Heinen and Karen von Brüggemann.*

luge i et $\dagger$ brændeskur, hvor den fik påsat en midaldlerlig $\star$ dørring (fig. 48), der 1889 og 1908 henlå løst. Ringen har trepasformet håndtag med facetknopper, på cirkulær dørplade med dråbeformede huller. Afleveret 1913¹⁰ sammen med dørflojen til Odense Bys Museer.⁹²

$\dagger$ Dørfloje. 1664 manglede yderflojen i våbenhuset,¹⁸ givetvis som følge af Karl Gustav-krigene. Den dør, der herefter anskaffedes, udskiftedes senest i slutningen af 1800-tallet (jf. s. 4277).

Nye $\dagger$ pulpiturer opsattes o. 1750, formentlig til brug for menigheden.⁴¹

Orgel (jf. fig. 41), 2016, med 12 stemmer og én transmission, to manualer og pedal, bygget af Marcussen & Søn, Aabenraa. Disposition: Hovedværk (manual I): Principal 8',⁹³ Gemshorn 8',

Oktav 4', Oktav 2', Quint $1\frac{1}{3}$ '.⁹⁴ Positiv (manual II): Rørflojte 8', Quintadena 8',⁹⁵ Coppula 4', Waldflojte 2', Terts $1\frac{3}{5}$ '; svelle, tremulant. Pedal: Subbas 16', Flojte 8' (transmission af Gemshorn 8'), Fagot 8'. Kopler; Pos-HV, HV-P, Pos-P. Kilebælg samt reguleringsbælg til Subbas 16'. De svungne orgelhuse er tegnet af Steffen Pedersen, Havsteen-Mikkelsens Tegnestue. Bemalingen er lysegrå. I tårnrummet, med positivet og spillebordet mod syd og hovedværket, pedalværket samt bælganlægget mod nord. Orgelhusene er vinklet 45° i forhold til bygningen.⁹⁶

$\star$ Orgel (fig. 47), 1964, med syv stemmer, ét manual og pedal, bygget af Marcussen & Søn. Tegnet af Ebbe Lehn Petersen. I tårnrummet. Siden 2016 i Madum Kirke (Ringkøbing Amt).

Fig. 38. ($\dagger$)Herskabsstol 1747 (s. 4294), $\dagger$ hatteknager (s. 4300) og udsnit af $\dagger$ prædikestol nr. 3 (s. 4293). Foto Niels Termansen 1915. – Family pew, 1747, $\dagger$ hat hooks and detail of $\dagger$ pulpit no. 3.

Fig. 39. Klingpung o. 1800 (s. 4295). Foto Arnold Mikelsen 2016. – *Collection purse*, c. 1800.

†*Orgel*, 1913, oprindelig med fire stemmer, bygget af Roerslev Margaards Orgel- og Piano-fortefabrik, Nørre Åby. Disposition: Bordun 16', Principal 8', Gedakt 8', Fløjte 4'; oktavkoppel. Pneumatisk aktion.¹⁵ 1929 udvidet af samme firma med to stemmer og svellekasse.³⁶ Disposition efter udvidelsen: Bordun 16', Principal 8', Gedakt 8', Salicional 8', Celeste 8', Fløjte 4'; oktavkoppel, svelle. Pneumatisk aktion.⁹⁷ En elektrisk blæser installeredes 1948 af Eggert Froberg, Odense. Nyklassicistisk facade med trekantafsluttet midterparti og lavere kuglebærende sidestykker, alt flankeret af pilastre; bemalet med en ådring svarende til stolenes. Anskaffet efter gave fra parti-

kulier Peter Frederiksen og hustru, Fruens Bøge, og supplerende indsamling.⁹⁸ På lavt podium i tårnrummet.⁹⁹

Fire *salmenummertavler* (jf. fig. 16) fra o. 1918³⁶ er til skydenumre i fire rækker; lysegrå bemaling. Fire †*salmenummertavler* omtales 1862.¹⁰ O. 1915 fandtes to, måske supplerende, †tavler til kridtskrift (jf. fig. 17); de havde kolonner til hhv. den gamle og den nye salmebogsudgave.

Præsterækketavle, o. 1991, 72×45 cm, af sortmalet finérplade med hvid antikvaskrift; i våbenhuset.

Tavle, 1841, til minde om istandsættelse af kirken 1841 og sekundært om istandsættelsen 1881 (jf. s. 4280). Tavlen, 45×37 cm, har gul og hvid skriveskrift på sort bund; i våbenhuset.

Kirkestævnetavle, 1800-tallet, med hvid fraktur på sort bund; i våbenhuset.

Fig. 40. Pengeblok, 1772 (s. 4294). Foto Arnold Mikelsen 2016. – *Poor box*, 1772.

Fig. 41. Indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior looking west.*

To *lysekroner* (jf. fig. 41), skænket af menigheden 1915,¹⁵ har 2×8 s-svungne, arme og glat hængeskugle.¹⁰⁰

Kirkeskib (fig. 43), o. 1920, en unavngivet tremastet bramsejlsskonnert bygget og skænket af gårdejer Clemen Hansen, Bullerup.¹⁰¹ Skroget er

Fig. 42. Dørføj, 1605, signeret af »Faltin Snecker« og desuden med initialer for sognepræst og kirkeværger (s. 4295). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Door wing, 1605, signed by "Faltin Snecker" and with initials of incumbent and churchwardens.

Fig. 43. Kirkeskib o. 1920, bygget og skænket af Clemen Hansen, Bullerup (s. 4299). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Church ship, c. 1920, built and donated by Clemen Hansen, Bullerup.

sort med detaljer i hvidt, rødt og gult. Ophængt mellem skibets to fag.

To rækker *†hatteknager* i skibet (jf. fig. 38), nævnt 1862, flyttedes 1917 til våbenhuset.¹⁰

Lystræ, af sort smedjern, udført 2009 af Gitte Christensen, Kvindesmedien på Christiania.⁶⁰

†Ligbåre. Der behøvedes 1664 en ny bære.¹⁸

Klokke (fig. 44), 1837, støbt af Lars Mortensen, Kerteminde, tværmål 80 cm. Under halsens bort af akantuspalmeter løber støberindskrift med versaler: »Støbt af L. Mortensen Kjerteminde anno 1837«. Af en tinloddet giverindskrift med versaler på legemet læses nu kun: »J Hve(nega)ard«, for kirkeejeren Jørgen Pedersen Hvenegaard til Selleberg (1793–1855). Klokken hang o. 1860¹⁰² i det nordre glanhul i tårnets vestfacade.³¹ Den blev i forbindelse med automatisering af ringningen o. 1973 flyttet til en eksisterende klokkestol (s. 4278), hvor den er ophængt i slyngebom.

†Klokker. 1590 omtaltes kun én *†klokke*, foruden en *†messe klokke* (s. 4278).¹⁴ Yderligere én *†klokke* må være anskaffet efter, at kirkeværgerne Rasmus Hellesen og Peder Knudsen 1592 mod-

tog 70 daler til dette formål fra Maren Olufsdatter Bager (1558–98) på vegne af hendes mand Sivert Pedersen (†1599), borgmester i Odense.¹⁰³ Ved klokkeskatten 1601 måtte kirken aflevere en af de to klokker. Den afgivne klokke havde en forholdsvis beskeden størrelse (diameter ca. 55 cm, højde ca. 80 cm).¹⁰⁴ Sognemændene fremsatte 1631 ønske om anskaffelse af endnu en klokke.¹⁷

Mindetavle, o. 1900, over 'den gamle feltpræst', Erik Høyer Møller (1818–1904), bestående af et portrætfotografi indsat i glas og ramme. Rammen, 96×63 cm, er svejftet og med ornamenter i nyrenæssancestil foruden karv- og reliefskårne indskrifter til ihukommelse af Møllers virke som feltpræst ved de slesvigske krige og embedstiden i Kølstrup-Agedrup 1866–92.

Mindekrans, o. 1907, for sognepræst Sophus Johannes Boesen (†1907), skænket af menigheden. Egeløvskransen, med skriveskrift på sløjfen, er indsat i glas og ramme svarende til mindetavlen over Erik Høyer Møller (ovf.); ophængt på tårnummets nordvæg.

Fig. 44. Klokke, støbt 1837 af Lars Mortensen, Kerteminde (s. 4300). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Bell, cast in 1837 by Lars Mortensen, Kerteminde.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Odense Amt i almindelighed henvises til s. 52-54 og forkortelser vedr. Odense Amt s. 56-59.

Arkivalier. LAFyn. *Amtsprovstiarkivet*. Korrespondance ang. Bjerger og Åsum Herreder 1819-20 (*Amtsprovstiark.* Korrespondance 1819-20). *Agedrup Sogn*. Regnskabsbog 1577-1665 (*Rgsk.* 1577-1665). *Menigheds-*

rådsarkivet Synsprotokol 1862-1991 (*Menighedsrådsark.* Synsprot. 1862-1991); Sager vedr. kirken og kirkegården 1903-1930 (*Menighedsrådsark.* Sager 1903-30); Regnskabsbog for Agedrup Kirke 1922-1932 (*Menighedsrådsark.* Rgsk. 1922-32).

NM. Sophus Müller 1884 (bygning og inventar); Hans Rasmussen 1908 (inventar); Niels Termansen 1915 (inventar); Niels Termansen 1929 (korbuekrucifiks); Mogens Larsen 1972 (tidl. altermaleri); Jens Johansen 1975 (*altermaleri); Mogens Larsen 1976 (inventar); Mogens

Larsen 1989 (†)kalkmaleri); Ebbe Lehn Petersen 1997 (kirkegård, forslag); Alan Havsteen-Mikkelsen 2001 (inventar, forslag).

Tegninger og opmålinger. NM. R. Mejborg 1877 (døbefont); Erik Schiødt, 1884 (plan, snit og prospekt); Lehn Petersens Tegnesteue 1962 (opmåling, plan, snit og projekt, tårn); Ebbe Lehn Petersen 1964 (orgel); Lehn Petersens Tegnesteue 1978 (plan).

Litteratur. Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Agedrup Kirke*, Odense Amt, NNU rapport nr. 11, Nationalmuseet 2017 (Hylleberg Eriksen 2017).

Historisk indledning ved Lasse J. Bendtsen, bygningsbeskrivelse ved Kirstin Eliassen, kalkmaleri og inventar ved Lasse J. Bendtsen, heraf dog orgler ved Ole Beuchert Olesen. Oversættelser ved James Manley (engelsk) og Peter Zeeberg (latin). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet maj 2017.

¹ *DiplDan* IV, 5, nr. 216.

² *DaMag* 4, II (1873), 51.

³ RA. *DaKanc.* Registre over alle lande nr. 10, folio 148 (7. juni 1571, oprindelig dateret september 1568), i *KancBrevb* 7. juni 1571 uøjagtigt refereret som at Agedrup og Seden 'fra arilds tid har været annekser til hinanden'. *ÆldDaArkReg* V,2, 915-16.

⁴ Angiveligt fandtes der i kirken forhen 12 indskrifter fra 1574 og 1580 for Kølstrups sognepræst Anders Lauritsen. G. Strøm, »Efterretninger om Præster siden Refor-

mationen i Marslev-Birkende, Kjolstrup-Agedrup og Munkebo«, *FySaml* V (1871), 336. Det er senest sket 1590, jf. Jens Rasmussen og Anne Riising, *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, Odense 1995, 155-56.

⁵ Paul Nedergaard, *Dansk Præste- og Sognehistorie*, III, Kbh. 1956, 145.

⁶ Hhv. en læsemester, en borgmester og en landstings-skriver. *KancBrevb* 30. dec. 1581, 26. maj 1604, 16. juli 1633.

⁷ *KancBrevb* 8. jan. 1639.

⁸ *Kronens Skøder* II, 477 (22. juli 1679).

⁹ LAFyn. *Fynbo landsting*. Skøde- og panteprotokol 1792-98. Tinglyst 25. maj 1796.

¹⁰ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991.

¹¹ LAFyn. *Agedrup sogn*. Rgsk. 1577-1665.

¹² Nu i Odense Bys Museer, inv.nr. KMO/1938/231.

¹³ *Nyt fra Danmarks Statistik*, nr. 415 (oktober 2007).

¹⁴ Jens Rasmussen og Anne Riising, *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, Odense 1995, 155-56.

¹⁵ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprotokol 1862-1991; Sager 1903-30.

¹⁶ Arealet er nu ca. 0,7 ha.

¹⁷ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger og andre indberetninger om kirkebygninger og kirkernes indkomst 1631-1702.

¹⁸ LAFyn. *Bjerger herredsfogeds arkiv*. Justitsprotokol 1655-66. Tingsvidne 19. sept. 1664.

¹⁹ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger og andre indberetninger om kirkebygninger og kirkernes indkomst 1631-1702. Hegnet omtales 1862 som et 'dobbelst stengærde'. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991.

²⁰ Opført efter 1909. LAFyn. *Den kgl. Bygningsinspektør*. Sager vedr. kirkebygninger på Fyn o. 1896-1915; *Menighedsrådsark*. Sager 1903-30.

²¹ Rasmussen og Riising 1995 (note 14), 155-56. Se endvidere: Niels Jørgen Poulsen, »De græsklædte grave«, *NMArb* 2003, 54.

²² Åbningen er genfremdraget indvendig efter 1884 (sml. fig 12 og 6).

²³ Koret er ekstraordinært smalt, idet dets ydre murflugter ligger væsentligt inden for skibets indvendige murflugt.

²⁴ For paralleller se f.eks. Seden Kirke (s. 3451), Allerup Kirke (s. 3615).

²⁵ Da der kun er meget sparsom anvendelse af granit i den nustaende bygning, må en eventuel forgænger have været opført af træ eller af tegl (jf. kor, s. 4269).

²⁶ Rasmussen og Riising 1995 (note 14), 156. Jacob Madsen skriver: »Er 1 Dør paa Nordside«. Han tegnede imidlertid også våbenhuset og fritrappen til tårnet på nordsiden.

²⁷ NM. Indb. ved Sophus Müller 1884.

²⁸ Den i vestmuren tjener nu som nøgleboks.

²⁹ Trappen er senest fornyet 1980. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991.

Fig. 45. Skitse af kirken i biskop Jacob Madsens visitatsbog. I LAFyn. Foto Mogens Vedsø 2011. – Sketch of the church in Bishop Jacob Madsen's book of visitations.

Fig. 46. Stolepanel, antageligt fra 1600-tallet (s. 4294). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Pew panel, probably from 1600s.

³⁰ NM. Korrespondancearkiv.

³¹ Det nordre mod vest ses 1884 (jf. fig. 13) at have været udvidet nedad med nogle skifter (jf. s. 4300).

³² Afslutningen af bloktandsfrisen ses dog ved våbenhusforhøjelsens østre langmur fra våbenhusloftet.

³³ Kendes også ved St. Petri kirke i Malmø.

³⁴ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger over kirker og præstegårde 1882-98.

³⁵ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Sager 1903-30.

³⁶ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991; NM.

³⁷ De i kilden nævnte tegninger og overslag kendes ikke. LAFyn. *Amtsprøvtiark*. Korrespondance 1819-20.

³⁸ Hylleberg Eriksen 2017. Der blev i alt udtaget 10 boreprøver, hvoraf 9 prøver er dateret. Alle boreprøver er udtaget gennem splintveddet, hvorved dette er smuldret bort på alle af prøverne. Af de fem prøver, der blev udtaget fra våbenhusets tagværk, er fire (41320019, 41320029, 41320039 og 41320049) dateret.

Yngste fuldstændig bevarede årring på 41300049, korrigeret for manglende splint, giver en datering på o. 1415 e.Kr. De andre tre prøver antages at have samme

datering. Alle fem udtagne prøver fra tårnet (41321019, 41321029, 41321039, 41321049 og 41321059) kunne dateres. På en af prøverne (41321019) var bevaret bark, Yngste fuldstændig bevarede årring var dannet i 1452, således at fældningstidspunktet kunne fastsættes til vinteren 1452-53. De andre prøver fra tårnet, korrigeret for manglende splint, ansås at have samme datering.

³⁹ NM. Korrespondancearkiv. Oplysninger ved Knud Lehn Petersen.

⁴⁰ *DaAtlas* VI (1774), 571

⁴¹ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Rgsk. 1922-32.

⁴² Nordsiden og måske også sydsiden er fra 1981, da man fjernede et sekundært anbragt panelstykke fra renaissance (jf. †degnestol nr. 1).

⁴³ Panelets ældste farvelag var gråt og hvidt, herover en brun ådring.

⁴⁴ *Trap* 5. udg., 5, I, 282-83.

⁴⁵ Inv.nr. KMO/1988/256.

⁴⁶ *Agedrup Rundt*, nr. 110 (2013).

⁴⁷ Inv.nr. KMO/1996/0042x0001 og KMO/1996/0042x0002. Begge er ifølge museets protokol syet af

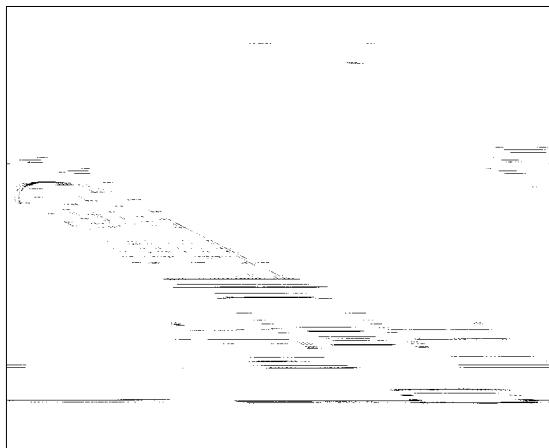

Fig. 47. *Orgel, 1964 (s. 4296). 1:100. Tegnet af Ebbe Lehn Petersen. – *Organ, 1964.

Frederikke Trolle Jacobsen, Martofte. Ifølge kirkens inventarium 1939 var dog kun én dug syet af hende, mens tre øvrige duge anførtes skænket af 'frk. Mayland', 'frk. Nielsen' i Vester Kærby og Sellebergs ejere. LAFyn. *Menighedsrådsark.* Synsprotokol 1862-1991.

⁴⁸ Ophavsmanden er tidligst udpeget af Chr. Axel Jensen 1914. LAFyn. *Menighedsrådsark.* Sager 1903-30; Sven Arnvig, »Billedskæreren Anders Mortensen og hans Arbejder i fynske Kirker samt Nakskov Kirke«, *Fynske Årbøger* 1944, 176, 195-97; Birgitte Bøggild Johannsen, »Anders Mortensen«, Weilbach, *Kunstleks* (4. udg.), 5, 1995, 443.

⁴⁹ Vinrankerne er ikke så frit skårne som det f.eks. ses i Tommerup (s. 3284).

⁵⁰ Farveholdningen ligger tæt på Mogens Larsens frie farvesætning 1964 af Anders Mortensens altertavle i Tommerup (s. 3284).

⁵¹ Paralleller til Jesus findes ikke mindst i talrige tryk fra Wierix-familien, men desuden også fra Sadeler-familien, Crispijn de Passe m.fl. samt tidligere hos Maarten de Vos.

⁵² LAFyn. *Menighedsrådsark.* Rgsk. 1922-32; Sager 1903-30.

⁵³ Der savnes således grundlag for Sven Arnvigs sammenkædning med altermalerierne i Dalum (s. 2846). *Arnvig 1944* (note 48), 196. Der blev 1975 foretaget retouchering med olie- og temperafarver.

⁵⁴ *Arnvig 1944* (note 48), 195-96.

⁵⁵ LAFyn. *Agedrup sogn.* Rgsk. 1577-1665. Tavlen har dog næppe lagt beslag på hele beløbet. Til sammenligning skulle Anders Mortensen efter kontrakten have 2.600 mark (650 sletdaler) for den langt mere omfattende tavle i Nakskov. *Arnvig 1944* (note 48), 205-06.

⁵⁶ Dette fremgår af en indskrift på bagsiden af det oprindelige storfeltsmaleri, som Bidstrup også opmalede ved samme lejlighed: »Denne Altertavle er paa

Her Wenegaards (dvs. Hvenegaards) bekostning malet af C. L. Bidstrup Aar 1826 den 16. Juni – Malersvend hos Jacobsen.« Initialerne »G H S« med kridtresten på tavlens bagside opfattedes af Mogens Larsen som oprindelige, men er måske blot tilfældig graffiti.

⁵⁷ Den ca. 90 cm høje gipskopi opstilledes senere i skibet (jf. fig. 17) og indtil 1967 i fligkapellet, nu på våbenhusloftet. LAFyn. *Menighedsrådsark.* Synsprot. 1862-1991.

⁵⁸ Forud for overgangen til selveje 1913 ønskede menigheden at pålægge tiendejeren at betale et nyt alterbillede. Om end tiendeafslønningskommissionen kun fandt hjemmel til at påbyde en fornyelse af gipsfiguren, lykkedes det sognepræsten at forhandle en tilægssum på 1.000 kr., tilstrækkeligt til at anskaffe 'en malet kopi'. LAFyn. *Menighedsrådsark.* Synsprot. 1862-1991.

⁵⁹ *Agedrup Rundt* nr. 90 (2009).

⁶⁰ Dermed er forbindelsen mellem tavlens ord og billeder brudt.

⁶¹ »Tafflen: Trefoldighet (dvs. Treenigheden), Apostler paa Fløieler«. *Rasmussen og Riising 1995* (note 14), 155-56.

⁶² Gundis Bringéus, *Nådafadern. Ett passionsmotiv i senmedeltida kyrkokonst*, Stockholm 1998.

⁶³ Nådestolen stammer dermed ikke fra Kølstrup Kirke som anført i Jane Kjærgaard Andresen, *Tolv Nordøstfynske kirker*, Kerteminde Museum 1994, 19-23 og Sissel F. Plathe og Jens Bruun, *Danmarks Middelalderlige Altertavler*, Odense 2010, 554.

⁶⁴ Farverne er de samme som på det formodede prædikestolsrelief (s. 4293).

⁶⁵ LAFyn. *Bispeark.* Bjerger Herreds breve 1553-1805. Brev af 19. febr. 1734.

⁶⁶ LAFyn. *Menighedsrådsark.* Synsprot. 1862-1991; *Bøje II*, 116.

⁶⁷ *Rasmussen og Riising 1995* (note 14), 150.

⁶⁸ Inv.nr. KMO/1988/255.

⁶⁹ Mackeprang, *Døbefonte* 137-39.

⁷⁰ Mackeprang, *Døbefonte* 137-39; sml. f.eks. Falling (*DK Århus* 2728).

⁷¹ Til denne gruppe, hører også Åsum (s. 3500), Revninge (Bjerger Hrd.), Kullerup og Refsvindinge (Svendborg A.). Samme stenhugger er af Mackeprang tilskrevet to gravsten og en *søjlebase i Kølstrup (s. 4197 og 4248) og Rynkeby (Bjerger Hrd.). Mackeprang, *Døbefonte* 137-39.

⁷² Hermann P. Lockner, *Die Merkzeichen der Nürnberger Rotschmiede*, München 1981, 321-29. Feks. førte lysestagestøberen Hans Kurtz formodentlig en hane som mærke o. 1538. *Lockner 1981* (ovf.), 38.

⁷³ 'Et nyt døbefad er anskaffet'. LAFyn. *Menighedsrådsark.* Synsprot. 1862-1991.

⁷⁴ Postamentfelterne indeholdt tidligere 1 Pet. 1,25 (formentlig kun i kort tid) og derefter navnene med antikvaskrift.

⁷⁵ Omfanget af fornyelsen turde fremgå af Carl Oscar Ernlunds regning fra maj 1915, der nævner otte meter æggestav, fire meter perlestav og tandsnit, seks kvaderrosetter, tre hængestykker, to knapper, fem ornamentfyldinger, et 'Kristi bomærke' en Paulus-gruppe samt 'diverse'. Det anførtes da også 1918, at prædike-

stolen var 'skænket' 1915 (formentlig af menigheden). LAFyn. *Menighedsrådsark.* Sager 1903-30.

⁷⁶ Herman Madsen antog det for 'måske' et samtidigt snitværk fra værkstedet bag Jungshoved-stolen. Herman Madsen, *Dansk Kirkekunst*, Odense 1964-66, I, 86.

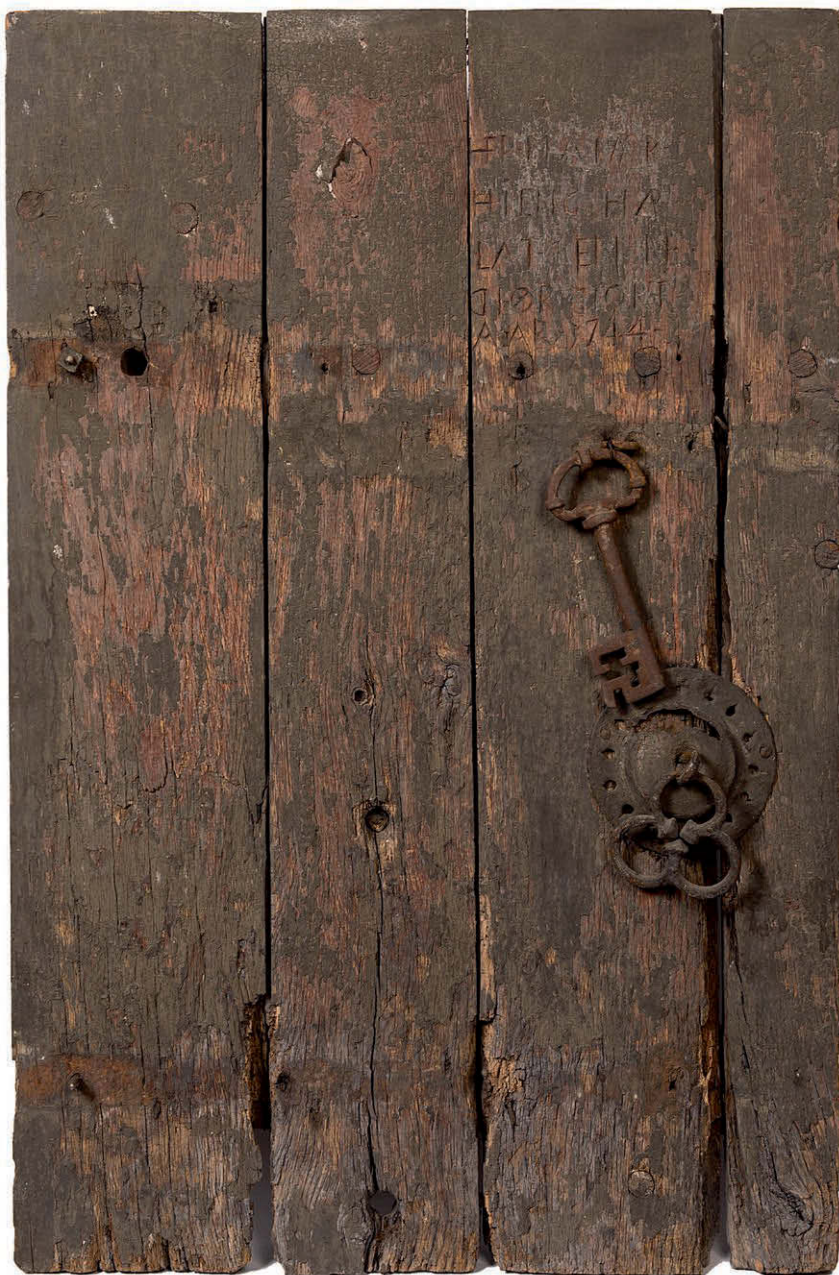

Fig. 48. *Dørfloj fra 1744, med middelalderlig *dørring og *nøgle (s. 4295). Foto Ole Lund Jensen, Odense Bys Museer. – *Door wing from 1744, with medieval *door ring and *key.

⁷⁷ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger over kirker 1718-1735.

⁷⁸ For Johannes Døberens vedkommende sml. Crispijn van de Passe. F.W.H. Hollstein, *Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts c. 1450-1700*, XV, Amsterdam 1964, nr. 2.

⁷⁹ Jf. f.eks. *DK Svendborg* 991.

⁸⁰ Prædikestole af Anders Mortensen og senere Hans Nielsen Bang m.fl.: Odense Vor Frue (s. 1107), Nyborg (*DK Svendborg* 989), Odense Sankt Hans (s. 1371), Assens (s. 2530), Nørre Åby og Ingslev (Vends Hrd.).

⁸¹ Feks. i Sandholts Lyndelse 1575, Oure 1577, Vejstrup 1579 (alle Svendborg Amt).

⁸² Barokke moderniseringer af renæssancestole med indsættelse af nye relieffer kendes bl.a. fra Asperup og Føns (Vends Hrd.), foruden Tommerup, der s. 3291 er blevet tilskrevet Anders Mortensen, men snarere skyldes en yngre fagfælle.

⁸³ Et begrænset udsnit af prædikestolen ses på et ældre fotografi (fig. 38).

⁸⁴ Stolestader og herskabsstole stod fra første færd i blankt træ. En hvid bemaling med grå fyldingsbunde var måske fra 1826, mens stolene i sidste halvdel af 1800-tallet fik en gultonet egetræsådring, i 1900-tallet afløst af en rødtonet mahogniådring.

⁸⁵ Stolestaderne er siden 2016 opstillet med 12 i norddrækken og ni i syd og enkelte hensat som bænke i tårnrummet. 1862 fandtes 23 stole i nord og 18 i syd. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991.

⁸⁶ Udskårne våbenskjolde for von Heinen og von Brüggmann henlå 1908 på loftet i delvis forskåren tilstand. Snedkermester Lars Møller i København var 1921 i besiddelse af to våbenskjolde, som måske fandt genanvendelse som fyldinger i et profant skab.

⁸⁷ LAFyn. *Amtsprovstiark*. Korrespondance 1819-20.

⁸⁸ Ingen af de pågældende kan identificeres med sik-

kerhed. To navne genfindes blandt studenter fra Odense immatrikuleret ved universitetet hhv. 1633 og 1637: Mathias Andreæ Nachscovius og Georgius Georgii Ottonianus (Jørgen Jørgensen Klingberg). S. Birket-Smith (udg.), *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*, I, Kbh. 1890, 114, 139.

⁸⁹ 'I Agedrup kirke står endnu en monstrans af træværk ligesom i Åsum'. *KglBibl.* Add. 242, 4°. Beskrivelse over adskillige sogne i Fyen.

⁹⁰ Rasmus Hellesen var kirkeværge 1579-1610, Peder Knudsen 1584-1608. LAFyn. *Agedrup sogn*. Rgsk. 1577-1665.

⁹¹ Det øverste tværgående beslag er fornyet 1956.

⁹² Inv.nr. KMO/1913/33.

⁹³ Principal 8' har fælles bas med Gemshorn 8' C-E.

⁹⁴ Quint 1¹/₃' repeterer fra c' som 2²/₃'.

⁹⁵ Quintadena 8' har fælles bas med Rørføjte 8' C-H.

⁹⁶ De største piber fra Subbas 16' er anbragt i et selvstændigt hus, bag hovedværket.

⁹⁷ Optegnet af orgelbygger Knud Smenge.

⁹⁸ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Synsprot. 1862-1991. Udvildelsen 1929 betaltes af midler, testamenteret af Niels P. Frederiksen og Johanne Kathrine Frederiksen. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Sager 1903-30.

⁹⁹ Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.

¹⁰⁰ 1915 anskaffedes også 11 flampetter.

¹⁰¹ Henning Thalund, *Fynske Kirkeskibe*, Svendborg 1989, 51; Ib Holdt, *Agedrup krøniken*, Munkebo 2011, 29.

¹⁰² Udateret tegning ved Burman Becker. Klokken nævnes 1884 som kirkens eneste.

¹⁰³ Det fremgår dog endvidere, at pengene 'var af Agedrup kirkes korntiende', som borgmesteren forpagtede. LAFyn. *Agedrup sogn*. Rgsk. 1577-1665.

¹⁰⁴ LAFyn. *Kølstrup sogn*. Kirkeresk. 1547-1665.

AGEDRUP CHURCH

The church is built on a low ridge on flat terrain immediately north west of the village (cf. fig. 3). The earliest mention of the parish is in 1394. The church is said to have been annexed to the Odense Church of Our Lady in the Late Middle Ages. It was an annexe to Kølstrup (p. 4193) from c. 1571 until 1894 and like the latter belonged from 1679 to the manor of Ulriksholm and later to Sellebjerg, from which it passed into freehold in 1913.

Building. The relatively small Gothic building was probably erected in the 1400s. It is built in brick and consists of a low, very narrow chancel probably taken over from an older building, since it seems older than the present nave, which is also in brick. The chancel had a (†)window in the east; it is bricked up on the outside, and can only be made out with difficulty in the plastered masonry. Inside, the bricked-up, segmentally-arched, bevelled opening can be seen (fig. 7). The present Late Medieval nave must have been built in the 1400s. The nave, unlike the chancel, is built of very mixed bricks in monk bond. The south door of the nave is still in use, although widened. It has a tall, pointed-arched tympanum with a half-brick arch above a segmentally-arched opening, also in half-bricks. The north door of the nave is bricked up both outside and inside, but its placing can be seen and it has now been replaced by a tall, segmentally-arched window (cf. fig. 5). The nave originally had a †window on the south side and one on the north side east of the middle. The windows once had half-brick segmental arching and probably outside rabbeting. Both windows have later been changed (cf. figs. 12 and 6). Both chancel and nave have had a flat ceiling since their construction. In the western side of the chancel arch wall, in both north and south, there are traces of †side altar Communion tables. A very low porch of brick was added around 1415 outside the origi-

nal south door of the nave. The long walls were terminated above by a sawtooth frieze (cf. figs. 1, 8 and 10), while a similar one in the south marked the foot of the gable. The chancel seems to have been vaulted over as a separate piece of work. It has a groin vault with straight-edged quarter-brick ribs and the abutments project from the wall ribs (cf. figs. 7 and 41). The vaults rest on double-chamfered corner piers. There are wall ribs on all four sides, the westernmost built without allowance for the preserved chancel arch. The rectangular western tower has the width of the nave, rises in three floors and has gables in the east and west. The east wall is built over the west gable of the nave. From the time of its construction it was planned that the tower interior would be vaulted over and connected with the nave by a wide, rounded tower arch in an aperture in the west wall of the nave. The vault is a groin vault with straight-edged half-brick ribs and abutment marking as in the chancel. Access to the middle floor of the tower is through a segmentally arched door towards the east in the south wall of the floor. The slender opening, which is accessed from a wooden flight of stairs outside at right angles to the building, has three steps in the threshold and a stepwise-rising ceiling towards the inside. The very low middle floor also had (†)segmentally-arched openings on the west and north side with single rabbeting both inside and outside, bricked up on the outside of the opening with small yellow bricks (cf. figs. 5, 8 and 13).

Towards all points of the compass the belfry floor has two segmentally-arched, chamfered belfry lights (figs. 1, 5 and 8-9) and is terminated above by a double-chamfered cornice. Below, the corbie gable (figs. 5 and 9) is decorated with a recess frieze of corbie-stepped rhombuses. Above this is a frieze of quadratic recesses, separated by vertically placed stretchers. Here in the south side, as outside the southernmost rhombus, there

are fragments of double sawtooth courses. The gable triangle is terminated by an equal-armed cross recess in the middle, and on both its sides has a small, square recess, another double sawtooth course, and above this a small square recess.

The similar corbie gable in the west rises above two sawtooth courses marking the foot of the gable. Above this the decoration is on the whole the same as that of the east gable, except that the topmost recess in the gable point is a small circular recess. In connection with the building-in of the vaults the walls of the nave were heightened with what corresponds to the dentilated cornice on both long sides (cf. figs. 1, 5 and 13). This work must have been planned at the same time as the erection of the tower, since the western vault of the tower runs off into the wall above the tower arch. The vaults are groin vaults with straight-edged half-brick ribs and abut on double-chamfered corner piers.

The two bays of the nave are separated by a pointed-arched whole-brick-wide reinforcing rib. However it is unlikely that there was any long interval between the vaulting-over of the chancel, tower and nave. At around the same time the porch was heightened considerably. The heightening was planned along with the heightening of the nave with the dentilated brick cornice, since this is not present behind the porch. The roofing of the porch can be dated to c. 1415, and this must equally apply to the heightening. The new, crenellated south gable was given a decoration very similar to that of the tower gables. At the bottom the gable has a recess with corbie-stepped rhombuses and above this a frieze of quadratic recesses, separated by vertically placed stretchers. At the top, there is a segmentally-arched peephole in a pointed-arched tympanum.

The interior of the porch retained its low board ceiling, leaving a loft space above it. A buttress of large bricks on the south side of the nave is probably medieval, and the same may be the case with a large, diagonally placed buttress on the north-eastern corner of the nave. According to Bishop Jacob Madsen's description of the church in 1590 there was at that time "1 small bell in the ledge? on the church", and he drew a small ridge turret

in the east on the roof of the nave (cf. fig. 45), which must be for hanging a mass bell.

Furnishings. The oldest item of furnishing is the Romanesque font belonging to the East Funen lion group (fig. 31). Of the church's Late Medieval (†)altarpiece there remains a ★relief of the Mercy Seat (now at Ulriksholm) and a single apostle figure from the side panels (figs. 24-25). The baptismal dish with the Annunciation was made in Nuremberg in the 1500s (fig. 30). The altar candlesticks of Late Gothic type are from the end of the 1500s (fig. 28). From a (†)parish clerk's chair of c. 1590 two panels with graffiti are preserved, indicating dates and names of parish clerks from the period 1628-34. A door wing from 1605 is signed by the cabinetmaker Faltin and bears the names of the incumbent and churchwardens (fig. 42). The altarpiece, attributed to Anders Mortensen, was probably made, judging from information on capital depreciations in the church accounts, in 1649-50 (fig. 19); the Communion table (fig. 18) was probably set up at the same time. A carved wooden relief of the Baptism of Christ from the middle of the 1600s (fig. 35) probably comes from a †pulpit. The altar plate (fig. 26) from 1733 is the work of the Odense silversmith Jens Andersen and bears the name and arms of the church owner Ulrich Friderich von Heinen (1695-1761), who also in 1747, with his wife Karen von Brüggmann (1709-90), had the pews set up (fig. 36) as well as (†)family pews (fig. 37). An iron-bound poor box bears the date "1772" (fig. 40), while a collection purse is from c. 1800 (fig. 39). The bell from 1837 is the work of the bell founder Lars Mortensen, Kerteminde (fig. 44). The pulpit from 1915 was carved by Carl Oscar Ernlund with a model in the pulpit of Jungshoved Church (fig. 34). The organ with its fourteen stops was built in 2016 by Marcussen & Søn (cf. fig. 41).

Colour scheme and repairs. The colours of the furnishings were established in connection with an interior refurbishing in 1981 (architects A. and Erik Eriksen, Odense, and conservator Fritz Thode) with a point of departure in the paintwork of the altarpiece in black, caput mortuum, light grey and gilding.